

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İYİ KÖTÜ KAVRAMLARIN TÜRK YARATILIŞ
DESTANI'NDAKİ BİÇİMSEL KARŞILIKLARININ GRAFİK
ROMAN FORMUNDA DİJİTAL ORTAMA AKTARILMASI**

Yüksek Lisans Tezi

ONUR KOCABIYIK

Tez Danışmanı
DOÇ. DR. DİDEM ÇATAL

Çanakkale - 2019

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM ANASANAT DALI

İYİ KÖTÜ KAVRAMLARIN TÜRK YARATILIŞ DESTANI'NDAKİ
BİÇİMSEL KARŞILIKLARININ GRAFİK ROMAN FORMUNDA
DİJİTAL ORTAMA AKTARILMASI

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Onur KOCABIYIK

Tez Danışmanı
Doç. Dr.
Didem ÇATAL

Çanakkale - 2019

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İyi Kötü Kavramların Türk Yaratılış Destanı'ndaki Biçimsel Karşılıklarının Grafik Roman Formunda Dijital Ortama Aktarılması” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, özgünlüğünü ve bir başka mecraya sunulmadığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu ve yararlandığım kaynak ve verilerde hiçbir bir çarpıtma yapmadığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

18/07/2019

Onur KOCABIYIK

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Onur KOCABIYIK'a ait "İyi Kötü Kavramların Türk Yaratılış Destanı'ndaki Biçimsel Karşılıklarının Grafik Roman Formunda Dijital Ortama Aktarılması" adlı çalışma, jürimiz tarafından Resim Anasanat Dalı YÜKSEK LİSANS TEZİ/~~DOKTORA TEZİ~~ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üyeler

İmza

Prof. Dr. Canan ATALAY AKTUĞ

Doç. Dr. Didem ÇATAL

(Danışman)

Doç. Dr. Dalila ÖZBAY

Tez No

: 10290567

Tez Savunma Tarihi : 07.08.2019 saat 09:00

ONAY

Prof. Dr. Şerif KORKMAZ
Enstitü Müdürü

09.09/2019

ÖZET

İYİ KÖTÜ KAVRAMLARIN TÜRK YARATILIŞ DESTANI'NDAKİ BİÇİMSEL KARŞILIKLARININ GRAFİK ROMAN FORMUNDA DİJİTAL ORTAMA AKTARILMASI

Türk Yaratılış Destanı, konusu ve karakterleriyle iyi - kötü, iyilik - kötülük kavramlarına örnek teşkil etmektedir. İnsanlığın yaratılışını anlatan Türk Yaratılış Destanı, İslamiyet Öncesi Türk Destanları'nın en eskilerindedir. Üç büyük dindeki (İslamiyet, Hristiyanlık, Musevilik) yaratılış anlatılarıyla da paralellik göstermektedir. Kültürel olarak diğer inanışlarla bağı bulunan destanın, Türk kültürünün tanıtılmasında bir araç olarak kullanılması mümkündür. Destanın karakterleri mutlak iyi ve mutlak kötü rollerini üstlenmişlerdir. Bu bakımdan grafik romanlardaki iyi - kötü mücadelesine de benzer bir yapıya sahiptir. Konusu grafik roman formunda görsel bir çalışma yapılmasına olanak sağlamaktadır. Grafik roman çalışması, teknolojiye de ayak uydurabilmesi için dijital olarak tasarlanmış ve uygulanmıştır. Dünya grafik roman piyasası ve kültürel alış veriş, Türk Yaratılış Destanı'nın da grafik romanlaştırılmasını gerekli kılmaktadır. Türk Yaratılış Destanı'nın grafik romanı video olarak "Türk Yaratılış Destanı" adıyla cd içinde bulunmaktadır. Videoya <https://www.youtube.com/watch?v=-X5QgV3h2qQ> adresinden ulaşılabilir.

Anahtar kelimeler: Destan, İyi, Kötü, Yaratılış, Grafik roman

ABSTRACT

TRANSFERRING THE FORMAL EQUIVALENTS OF THE GOOD AND EVIL IN THE TURKISH EPIC OF CREATION TO THE MEDIUM IN THE FORM OF GRAPHIC NOVEL

The epic of Turkish Creation is an example of the concepts of good - bad, good - evil with its subject and characters. The epic of Turkish Creation, which describes the creation of humanity, is one of the oldest of the pre-Islamic Turkish epics. It is parallel to the narratives of creation in the three great religions (Islam, Christianity, Judaism). It is possible that the epic, which is culturally connected with other beliefs, can be used as a tool for the promotion of Turkish culture. The characters of the epic assume the roles of absolute good and absolute evil. In this respect, it has a structure similar to the struggle between good and bad in graphic novels. The subject allows a visual study in the form of graphic novels. The graphic novel was designed and implemented digitally to keep pace with technology. The world graphic novel market and cultural exchange require the graphic novelization of the Turkish Creation Epic. The graphic novel of the Turkish Epic of Creation is included in the video under the title "Turkish Epic of Creation". The video is available at <https://www.youtube.com/watch?v=-X5QgV3h2qQ>.

Keywords: Epic, Good, Evil, Creation, Graphic novel

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimi sürem boyunca yardımlarını ve yapıcı eleştirilerini esirgemeyen, teknik ve sanat bilgilerini benimle paylaşan, kıymetli zamanlarını bana ayıran, değerli hocam Prof. Dr. Canan ATALAY AKTUĞ ve danışman hocam Doç Dr. Didem ÇATAL olmak üzere, emekleri geçen tüm hocalarıma şahsım adına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sabırla, kalbiyle ve gülüşüyle yanımda olan annem Naile KOCABIYIK'a lâayık olmuş olmak ümidiyle.

Onur KOCABIYIK

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	viii
RESİMLER.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM İYİ KÖTÜ KAVRAMLARI

1.1. Sanatta İyi - Kötü ve Biçimsel Benzetimleri.....	3
1.2. Resimde Kötü Kavramının Betimlemeleri.....	5
1.3. Resimde İyi Kavramının Betimlemeleri.....	7

İKİNCİ BÖLÜM DESTAN

2.1. Destanların Günümüzde Algılanışı.....	9
2.1.1. Destan Devri.....	10
2.1.2. Sözlü Gelenek.....	10
2.1.3. Vak'a.....	10
2.1.4. Ozan.....	10
2.1.5. Tespit.....	11
2.2. Türk Destanları.....	11
2.2.1. İslamiyet Öncesi Türk Destanları.....	11
2.2.1.1. <i>Yaratılış (Altay) Destanı</i>	12
2.2.1.2. <i>Alp Er Tunga Destanı</i>	12
2.2.1.3. <i>Şu Destanı</i>	12
2.2.1.4. <i>Oğuz Kağan Destanı</i>	12
2.2.1.5. <i>Bozkurt Destanı</i>	13

2.2.1.6.	<i>Ergenekon Destanı</i>	13
2.2.1.7.	<i>Göç Destanı</i>	13
2.2.2.	İslamiyet Sonrası Türk Destanları	13
2.2.2.1.	<i>Manas Destanı</i>	14
2.2.2.2.	<i>Alpamiş Destanı</i>	14
2.2.2.3.	<i>Battalname</i>	14
2.2.2.4.	<i>Danişmendname</i>	14
2.2.2.5.	<i>Dede Korkut Öyküleri</i>	15
2.2.2.6.	<i>Oğuzname</i>	15
2.2.2.7.	<i>Hamzaname</i>	15
2.2.2.8.	<i>Saltukname</i>	15
2.2.2.9.	<i>Hz. Ali Cenknameleri</i>	16
2.2.2.10.	<i>Köroğlu Destanı</i>	16
2.2.2.11.	<i>Satuk Buğra Han Destanı</i>	16
2.2.2.12.	<i>Cengizname</i>	16
2.2.2.13.	<i>Ebumüslimname</i>	16
2.3.	Türk Yaratılış Destanı'na Başlangıç	16
2.3.1.	Wilhelm Radloff	17
2.4.	Türk Yaratılış Destanı	18
2.5.	Wilhelm Radloff Tarafından Derlenen Yaratılış Destanı	18
2.6.	Yaratılış Destanı'nın Genel Özellikleri	22
2.7.	Yaratılış Destanı'nın Hikayeleştirilmiş Özeti	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HRİSTİYANLIK, MUSEVİLİK, İSLAMİYET'TE YARATILIŞ

3.1.	Hristiyan İncisinde Yaratılış	27
3.1.1.	Matta İncili	27
3.1.2.	Markos İncili	28
3.1.3.	Luka İncili	28
3.1.4.	Yuhanna İncili	28
3.1.5.	Kitab-ı Mukaddes'te Yaratılış	28
3.2.	İslam İncisinde Yaratılış	29
3.2.1.	Kur'an-ı Kerim'de Yaratılış	30

3.3.	Musevi İnanışında Yaratılış.....	31
3.3.1.	Tevrat'ta Yaratılış.....	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK YARATILIŞ DESTANI'NDAKİ İYİ - KÖTÜ KARAKTERLER

4.1.	Türk Mitolojisindeki İyilik Tanrılarının Özellikleri.....	33
4.2.	Türk Mitolojisindeki Kötülük Tanrılarının Özellikleri.....	34
4.3.	Türk Tanrıları'nın Biçimsel Karşılıkları.....	34
4.4.	Kayra Han.....	35
4.4.1.	İyi Karakter Kayra Han.....	36
4.5.	Erlık.....	37
4.5.1.	Kötü Karakter Erlık.....	38
4.6.	Ürün Ene.....	38
4.7.	Doğanay.....	38
4.8.	Ece.....	39
4.9.	Gök Oğul.....	39
4.10.	Ulu Kişi.....	39
4.11.	Yılan ve Köpek.....	39
4.12.	Ağca Dağ.....	40
4.13.	Gün Aşan.....	40

BEŞİNCİ BÖLÜM

YARATILIŞ DESTANI'NIN DİJİTAL GRAFİK ROMANI

5.1.	Grafik Roman Nedir.....	41
5.2.	Grafik Roman ve Çizgi Roman.....	42
5.2.1.	DC Comics (Detective Comics)	44
5.2.2.	Marvel Comics.....	44
5.2.3.	Grafik Romanda Senaryo.....	46
5.2.4.	Çizim Tekniği.....	46
5.2.5.	Renklendirme, Üst Yazılar ve Konuşma Balonları.....	46
5.3.	Yaratılış Destanı Karakter Tasarımları.....	47
5.3.1.	Ürün Ene Karakter Tasarımı.....	47

5.3.2. Kayra Han Karakter Tasarımı.....	48
5.3.3. Erlik Karakter Tasarımı.....	49
5.3.4. İnsan Tasarımları.....	50
5.3.5. Doğanay Karakter Tasarımı.....	51
5.3.6. Ece Karakter Tasarımı.....	52
5.3.7. Yılan ve Köpek Karakter Tasarımı.....	53
5.3.8. Gök Oğul Karakter Tasarımı.....	54
5.3.9. Ulu Kişi Karakter Tasarımı.....	55
5.3.10. Kurday ve Yalban Kuşlarının Karakter Tasarımı.....	56
5.3.11. Gün Aşan Karakter Tasarımı.....	57
5.3.12. Ağca Dağ Karakter Tasarımı.....	58
5.4. Türk Yaratılış Destanı Dijital grafik Romanının hazırlanışı.....	59
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	64
KAYNAKÇA.....	66
EK 1. TÜRKİYE MÜLKİ İDARE HARİTASI.....	70
ÖZGEÇMİŞ.....	71

KISALTMALAR

- Böl** : Bölüm
Çev : Çeviren
No : Numara
S. : Sayfa
Ss. : Sayfa Sayısı

RESİMLER

Resim No	Resim Adı	Sayfa
Resim 1.1.	The Baptism of Chris.....	4
Resim 1.2.	The Fall of Man and Expulsion From Heaven.....	5
Resim 1.3.	The Sabbatic Goat.....	6
Resim 1.4.	The Creation of Adam.....	7
Resim 5.1.	Marvel Boy.....	45
Resim 5.2.	Captain America.....	45
Resim 5.3.	Ürün Ene.....	47
Resim 5.4.	Kayra Han.....	48
Resim 5.5.	Erlık.....	49
Resim5.6.	İnsanlar.....	50
Resim 5.7.	Doğanay.....	51
Resim 5.8.	Ece.....	52
Resim 5.9.	Yılan ve Köpek.....	53
Resim 5.10.	Gök Oğul.....	54
Resim 5.11.	Ulu Kişi.....	55
Resim 5.12.	Kurday ve Yalban Kuşlarının İnsansı Halleri.....	56
Resim 5.13.	KurdayKuşu.....	56
Resim 5.14.	Yalban Kuşu.....	57
Resim 5.15.	Gün Aşan.....	57
Resim 5.16.	Ağca Dağ.....	58
Resim 5.17.	Kayra Han toprağı Serperken genişlemesini istedi. (Kara Kalem).....	59
Resim 5.18.	Kayra Han toprağı Serperken genişlemesini istedi. (Mürekkepli).....	60
Resim 5.19.	Kayra Han toprağı Serperken genişlemesini istedi. (Photoshop).....	61
Resim 5.20.	Kayra Han toprağı Serperken genişlemesini istedi. (Movavi).....	62
Resim 5.21.	Kayra Han toprağı Serperken genişlemesini istedi. (Cep Telefonu).....	63

GİRİŞ

Bu araştırma, Türk Yaratılış Destanı'nın temelindeki iyi - kötü çekişmesinin açıklanmasını yapıp, grafik romanlaştırılması amacını gütmektedir. Bu amaçla iyi - kötü kavramlarının ne anlama geldiği, destanlar hakkında kısa ve genel bir bilgilendirme, Türk Yaratılış Destanı'nın konusunun farklı inanışlardaki yaratılış konularıyla olan benzerliği, grafik romanın ne olduğu, dünyada nasıl bir piyasaya sahip olduğu, destanın grafik roman uyarlanmasının gerekliliği konularına değinilmiştir.

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, toplumsal algıda ve sanatta iyi - kötü kavramları üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde, destanlar hakkında genel bir giriş yapılmış ve Türk Yaratılış Destanı hakkında kapsamlı bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde, yaratılış konusu üzerinde durulmuş ve yaratılışta iyi - kötü çatışması ele alınmıştır. Dördüncü bölümde, destandaki iyi - kötü karakterler ve özellikleri üzerinde durulmuştur. Beşinci bölümde, grafik roman hakkında genel bilgi verilmiş, destanın grafik romanlaştırılması konusunda teknik ve sanatsal açıklamalarda bulunulmuştur.

Araştırma yöntemi olarak kaynak taraması kullanılmıştır. Tezin uygulama çalışması geleneksel ve teknolojik çizim yöntemleri kullanılarak sesli dijital grafik roman olarak hazırlanmıştır. Araştırma için kaynakça olarak kitap, ansiklopedi, web sitesi, çizgi ve grafik romanlar, makale ve tezlerden yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İYİ - KÖTÜ KAVRAMLARI

Kavramlardan bahsederken öncelikle o kavramın bizim algımızdaki karşılığını tarif ederiz. Bu tarif son derece öznel olduğu için doğru ya da yanlış, haklı ya da haksız olarak değerlendirilemez, bu yüzden kavramların tüm insanlığa mal olmuş kaynaklardan yapılmış tariflerini sunmak objektif bir sonuca ulaşmada yardımcı olacaktır. Eflatun, Devlet adlı eserinde, insanların bilinç sahibi olduğu zaman temelde iyi olduklarını ileri sürmektedir. Kişi, eğer bir kötülük yapıyorsa, bu kötülüğü, eyleminin sonucunu tam olarak anlayamaması yüzünden yapmaktadır. Eserdeki Gyges adlı hikayesinde, bir çoban görünmez olmasını sağlayan bir yüzük bulur. Bu sayede istediği zaman görünmez olabilecek, komşularını rahatlıkla soyabilecek ve hiçbir suçlama ile karşılaşmayacaktır. Eflatun şunu ileriye sürmektedir: Eğer çoban eylemlerinin başka insanlar üzerindeki etkisinin sonuçlarını kavrayabilmiş olsaydı elindeki bu sihirli gücü kötü amaçlar için kullanmayacaktır.

Araştırmacı yazar ve filozof Immanuel KANT, bu konu ile ilişkili olarak kategori emperatif kavramını ortaya atmıştır: "Bu doğrultuda beni cezalandıracak intikamcı bir Tanrı'nın varlığından dolayı değil de, hiç kimsenin birbirine güvenmediği bir dünyada yaşamamanın nahoşluğu nedeniyle başkasından çalmam."¹ Bu kavram kişinin ilahi adaletten ziyade huzur isteği nedeniyle iyi davranacağını ileri sürmektedir.

İyi kelimesi Türkçe'de eski kaynak olarak ilk kez Orhun Yazıtları'nda (735) tespit edilmiştir. Yazıtlarda edgü olarak telaffuz edilen kelime, Orhun Yazıtları'ndan itibaren

---

¹James HOLLIS, (çev. Gülşen ÜLKER), İyi İnsanlar Neden Kötü şeyler Yapar, Kuraldışı Yayınları, İstanbul 2008. s. 16.

sonraki dönemlerde de iyi kavramının işaretçisi olarak kullanılmıştır². D, y seslerinin evrimi ve son seste ü, i harflerinde asimilasyon görülmektedir. Farklı lehçelerde edgü, eygü, eyü, eyi şekillerinde değişime uğramıştır³. Eski metinlerde pek çok anlamda kullanılan iyi kelimesi bu araştırmamızda beğenilen, kötü karşıtı, iyilik getiren anlamlarında kullanılmıştır⁴. İyi olmanın temelinde fayda sağlama, yardımcı olma isteğiyle bir işi yapma güdülenmesi mevcuttur. Bu durumda bir fiilin iyilik olarak değerlendirilebilmesi için karşılık beklemeden yapılmış olması esastır. İyilik saf, temiz ve karşılıksız olmalıdır.

Kötü kelimesi ilk yazılı örnek olarak Kaşgarlı Mahmud'un Divanu Lugati't-Türk adlı eserinde kötü okunuşuyla karşımıza çıkmaktadır⁵. Dilimizde hoş gitmeyen, fena, iyi karşıtı, zararlı, tehlikeli anlamlarında kullanılmaktadır⁶. İyi olan nasıl saf ve temiz ise kötü olan da bunun tam tersidir, yardım amacı taşımamaktadır. Bir işin başkalarına zarar verme amacıyla yapılması kötüyü ve kötülüğü ortaya çıkarmaktadır.

1.1. Sanatta İyi-Kötüve Biçimsel Benzetimleri

İyi ve kötü, yalnızca kelime kökeni ve etik değerlendirmenin dışında biçimsel ve subjektif olarak da farklı değer yargılarını yansıtan kavramlar haline gelebilmektedir. Sanat anlayışında, izleyicinin iyi ya da kötü olarak değerlendirdiği yargı, estetik bir kaygıyı ortaya koymaktadır. İyi olan göze de hoş görünmelidir. Burada iyi, iyilik yapan anlamında değil, güzel, seyir keyfi veren, sanatsal estetik yönünden bir değerlendirme yargısının tarifi olarak kullanılmaktadır. Sanatta kötü olarak değer gören ise, çirkin, izlemesi keyif vermeyen, sanatsal estetikten yoksun oluşun tarifine karşılık gelmektedir.

Sanat eserlerinde yargılama sürecine dahil olmayan, biçim olarak iyi veya kötü kavramlarıyla değerlendirilebilecek ancak taşıdığı anlam yönünden bunu doğrulayan ya da tam tersi değerlere sahip olan objeler de mevcuttur. Bu objeler temsil ettiği anlamlar bakımından ikon olarak adlandırılır. İkon, bir kişiyi, düşüncüyü, akım ya da herhangi bir

² Dr. İlknur Karagöz, Edgü Kelimesi Üzerine, Belleten Dergisi 2006-II, s. 127.

³Nişanyansözlük, Nişanyan Sözlük çağdaş Türkçe'nin Etimolojisi, <https://www.nisanyansozluk.com/?k=iyi> (Erişim Tarihi: 05.05.2019).

⁴T.D.K. Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ccf51a9716316.06437622 (Erişim Tarihi: 06.05.2019).

⁵T.D.K.Türkçe'denOsmanlıca'ya Cep Klavuzu, İstanbul: Devlet Basımevi (1935), s. 201.

⁶T.D.K Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ccf51ac3b9a40.44495095 (Erişim Tarihi: 06.05.2019).

şeyi tek başına simgeleyen ve anlatan şekil veya resim olarak tarif edilmektedir⁷. Sanat eserlerinin kompozisyonlarını meydana getiren, görünüşünden farklı anlamlar taşıyan bu objeleri incelemek ikonografinin konusudur. İkonografi, ikonların tanıtılması ve açıklanması demektir⁸. Bu durumu örneklendirmek gerekirse, doğada sadece bir hayvan olan güvercin, evrensel toplum algısında barışın simgesi olarak, Avrupa sanat anlayışında ve Hristiyan inancında isekutsal ruh kavramının betimlenmesinde kullanılmaktadır⁹. Örnek olarak, Leonardo da Vinci ve Andrea Del Verrocchio'nun ortak eseri olan The Baptism of Christ tablosunda bulunan güvercin figürü kutsal ruhu simgelemektedir (Resim: 1.1.).

Resim 1.1. Andrea del Verrocchio & Leonardo da Vinci, The Baptism of Christ, 1,77 m. 1,51 m. (1472–1475), Uffizi Gallery, İtalya.

İzleyici estetiği ve ikona arasındaki fark da şu şekilde örneklendirilebilir: The Baptism of Christ tablosundaki güvercin sanatçının tercihi ya da yetkinlik eksikliği nedeniyle çirkin resmedilmiş olsaydı, izleyici güvercin figürünü çirkin, kötü olarak değerlendirebilirdi. Fakat bu durum, güvercinin ikonografik olarak kutsal ruhu simgelediği gerçeğini değiştirmedeği gibi güvercinin kötü, çirkin bir kuş olduğu anlamına da

⁷T.D.K. Türk Dil Kurumu,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ccec5599723c9.83788091 (Erişim Tarihi: 05.05.2019).

⁸T.D.K. Türk Dil Kurumu,

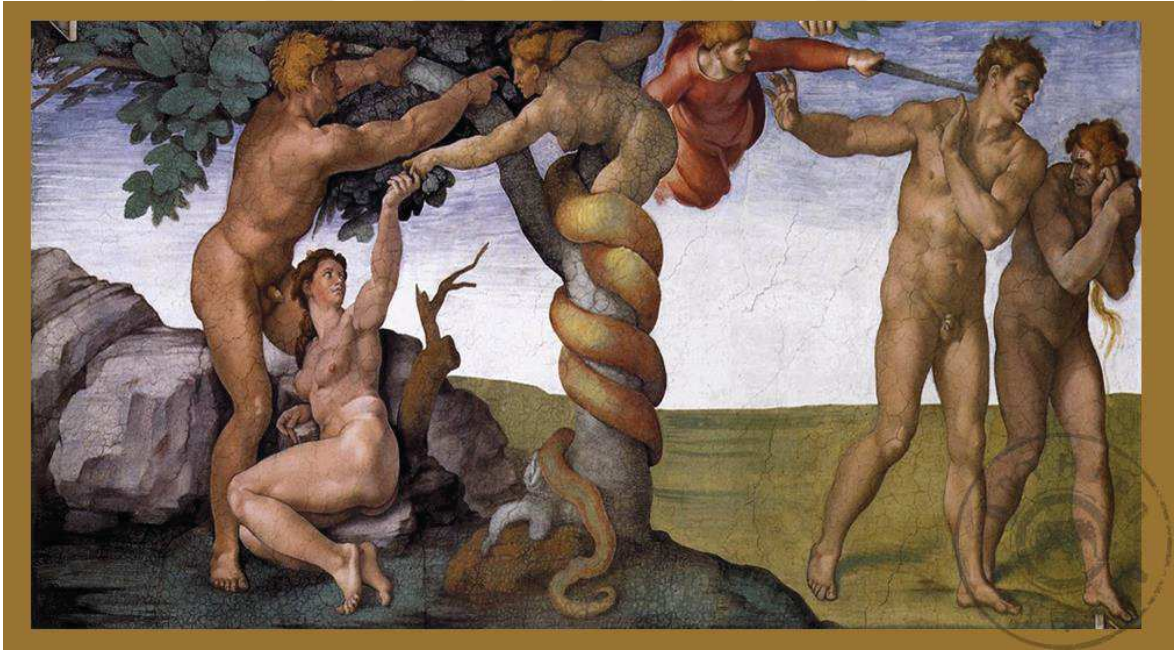
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ccec55d25a146.69737427 (Erişim Tarihi: 05.05.2019).

⁹İncil, Matta 3:16, İncil-Tevrat-Zebur Kutsal Kitap, <https://incil.info/TC/arama/Matta+3:16> (Erişim Tarihi: 05.05.2019).

gelmemektedir. Sanatta, kavramların varlıksal betimlemelerinin yapılması sıklıkla görülen bir durumdur. İkonların işaret ettikleri kavramları destekleyici özellikleri olanları tercih edilir. Göksel kabul edilen kavramlar uçma niteliği taşıyan ikonlara karşılık gelirken, yeryüzüne ait kabul edilen kavramlar ise karasal nitelik taşıyan ikonları çağrıştırmaktadır.

1.2. Resimde Kötü Kavramının Betimlemeleri

Resim sanatında kullanılan ikonların temsil ettikleri kavramların toplumsal hafızadaki değerleriyle de ilişkili olmaları dikkat çekmektedir. Toplumda iyi ya da kötü olarak bilinen bir kavram, onu en yakın tarif edebilecek ikonlarla bağdaştırılır. Sistine Chapel'de bulunan, ressam Michelangelo Buonarroti tarafından yapılmış The Fall of Man and Expulsion From Heaven isimli duvar resminde bu çıkarım bire bir uygulanmıştır. Sanatçı bu eserinde, ilk yaratılan insanlardan Alem ile Havva'nın, Tanrı'nın kendilerine iyi ve kötü hakkında verdiği bilgiye rağmen Şeytan'a kanarak yasak ağaçtan meyve yemelerini ve Cennet'ten kovuluşlarını betimlemiştir (Resim: 1.2.).

Resim 1.2. Michelangelo Buonarroti, The Fall of Man and Expulsion From Heaven, 280 x 570 cm. (1509 – 1510), Sistine Chapel, Vatikan.

Bu resimde görüldüğü üzere Şeytan, yılan ile maddesel olarak ilişkilendirilerek izleyiciye sunulmuştur. Yılan toplumsal hafızada zehirli bir hayvan olması sebebiyle, resimde kötülüğü temsil etmektedir. Bu yolla yılan olarak betimlenen Şeytan'ın kötü olduğu algısı vurgulanmıştır. Hemen her inanışta Şeytan, yoldan çıkarıcı, kandırıcı, yalan

söyleyen, bencil ve kötüdür. Yılanın da zehirli ve insana zarar verebilecek yapıda olması anlatımı güçlendirmektedir.

Tanrı tarafından saf ve karşılıksız olarak yaratılan Âdem ile Havva'nın Cennet'ten kovuluşları Şeytan'a bir fayda sağlamamaktadır. Fakat Şeytan bencilliği ve kibri yüzünden onlara kötülük etmiştir. Bundan dolayı Şeytan, mutlak kötü olarak değerlendirilmektedir. Kötü olan şeytan figürünün sanatta farklı ikonlarla da betimlendiği sıkça görülmektedir. Bunlardan en çok bilineni, keçi kafalı, keçi bacaklı, insan vücutlu, insan- keçi karışımı olan resimsel betimlemelerdir (Resim: 1.3.).

Resim 1.3. Eliphas Levi, The Sabbatic Goat İllüstrasyon, Dogme Et Rituel De La Haute Magie (1861).

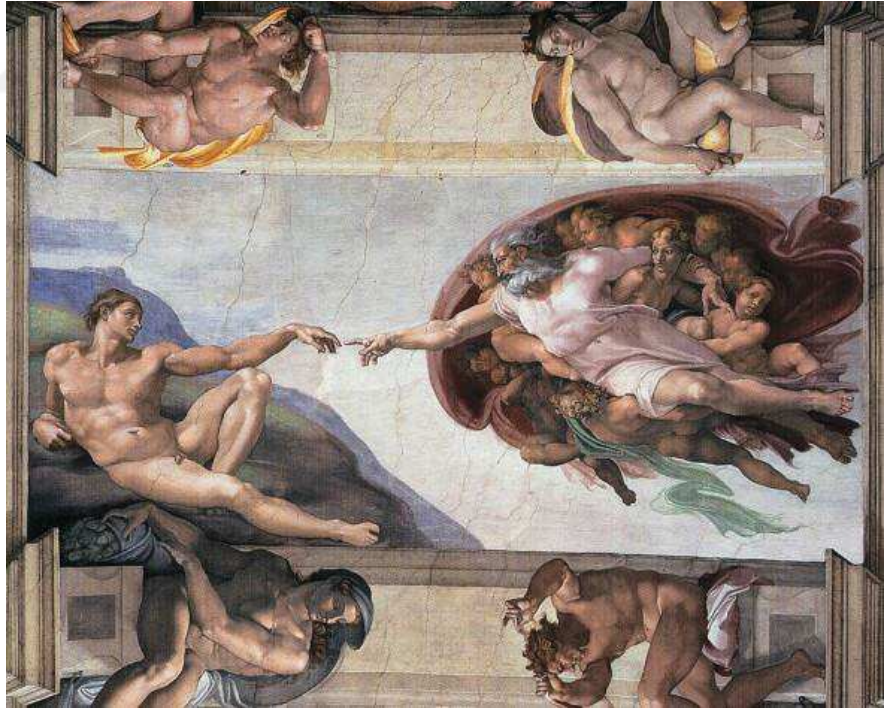
Buradan, keçinin de zararlı bir hayvan olduğu çıkarılabilir fakat asıl dikkat çeken kısım betimlemenin görsel olarak rahatsızlık vermesi ve keçinin toplum tarafından inatçı bir hayvan olarak bilinmesidir. Şeytan da hikaye gereği, Tanrı'nın sözüne karşı çıkmış, inatçılık yapmış ve sonuç olarak kötülüğü temsil eden bir kavram haline gelmiştir. Keçinin, kötü bir varlık olan Şeytan ile birleşmiş betimlemeleri, izleyicide hem estetik hem de

duygusal olarak rahatsızlık uyandırmaktadır. Fakat yılan benzetimindeki gibi yılan - kötü algısı genelleme yapıldığında keçide karşılık bulmaz. Çünkü keçi, insan için faydalı özellikleri de olan bir hayvan olmasına rağmen İnsan-keçi birleşiminin biçimsel rahatsızlığı, kötü olan Şeytan figürünü betimlemede yeterli olmuştur.

1.3. Resimde İyi Kavramının Betimlemeleri

İyi kavramına en iyi örnek yaratılış anlatılarında mevcuttur. Yaratıcı, insanları yaratmışve onları Cennet'e yerleştirmiştir. Bu durumda daha iyi kavramı bile ortada yokken, karşılıksız olarak insanı yaratan Tanrı, ilk ve mutlak iyi olan olmalıdır. Sonsuz güç sahibi olan Tanrı'nın, insanları yaratmasındaki tek sebep, Tanrı'nın iyi bir varlık olmasıdır. İslam dininde Tanrı tasvirinin yapılmasının yasaklanmış olması sebebiyle farklı dinlerdeki Tanrı tasvirlerinin incelemesi yapılabilir. Michelangelo Buonarroti tarafından yapılan The Creation of Adam isimli duvar resminde Tanrı, uzun sakallı, göksel, büyük yaşlarda, erkek biçiminde bir varlık olarak tasvir edilmektedir. Resimdeki tanrı tasviri, bu duruma en uygun ve en bilinen örneği teşkil etmektedir (Resim: 1.4.).

Resim 1.4. Michelangelo Buonarroti, The Creation of Adam, (1508-1512), Sistine Chapel, Vatikan.

Eserde, Tanrı, uzun beyaz saçları ve sakalı olan yaşlı ve bilge bir insan formunda tasvir edilmiştir. Toplum içinde yaşlı ve bilge tasviri saygı duyulması gereken bir algı yaratmaktadır. Tanrı'nın insana bire bir benzetilmesi, insanın da iyi olması, iyilik yapması gerektiği algısını oluşturmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

DESTAN

Destan, halk dilinde sözlü gelenek olarak yaratılmış, insanüstü özelliklere sahip kahramanların olağanüstü maceralarının anlatıldığı, ezgi eşliğinde anlatılan şiirlerin genel adıdır. Bu yüzden destanlar edebiyat eseri olarak değer görmektedir. Türk destan araştırmacıları tarafından arkaik destan olarak değerlendirilen yazılı kaynakları bulunmayan, söyleyişlerle varlığını devam ettiren, metinsel değil varsayımsal olan destan türleri de mevcuttur¹⁰. Destan kelimesi dilimize İslamiyet'in kabulünden sonra Farsça'dan geçmiştir. Farsça dastan kelimesinin ses ve anlam olarak değişmesiyle günümüzdeki haline evrilmiştir. Batı dillerinde, Türkçe'deki kahramanlık temalı hikayeleri konu alan destan anlatı türlerine karşılık olarak epos, epic kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. Yine kimi Türk ülkelerinde kullanılan muhabbet destanı terimi, Türkiye'deki halk hikayesi terimine karşılık olarak kullanılmaktadır¹¹.

2.1. Destanların Günümüzde Algılanışı

Destanların kültürümüzün tanıtılmasındaki etkileri oldukça büyüktür. Destanlarda anlatılan hikayelerin insan üstü özelliklerle süslenmiş olması bir tarafa bırakılırsa, destanın anlatılış şekli, hikayenin temel özellikleri, inanışları, yaptığı toplum ve insan tasvirleri, dönemin genel özellikleri bakımından fikir edinilebilecek bir kaynak vazifesi görmektedir. Destanlarda anlatılan hikayelerin çok eski ve insanlığın bilgisi dışındaki tarihleri konu alması, anlatılan olaylara ait dönem yazılarının bulunmaması ve bu hikayelerin insanlar tarafından merak edilmesi, destanları gizemli ve bir o kadar da rahat ve hayal gücünden beslenir kılmaktadır. Destan denildiği zaman günümüzde hayal ürünü ve gerçeğe bir bağı bulunmayan hikayeler anlaşılmaktadır. Bu durumun temel sebeplerinden biri genellikle

---

¹⁰Prof. Dr. M. Öcal Oğuz, Destan Tanımı ve Eski Türk Destanları, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/m_ocal_oguz_destan_tanimi_eski_turk_destanlari.pdf (Erişim Tarihi: 08.05.2019).

¹¹a.g.e.

destanlara ait belgelerin derlemelere dayanmasıdır. Bir anlatıda gerçeğe ait yazılı kanıtsızlık, o hikayenin inandırıcılığını tamamen ortadan kaldırdığı gibi, aynı anlatının ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye bile farklılıklar arz etmesine sebep olmaktadır. Destan, bir ülkenin ya da bir milletin ortak kültürünü temsil eder, fakat kesin kabul edilebilir tarihi geçmişini temsil etmemektedir. Bir destanın varolduğu dönemden günümüze kadar gelebilmesinde birden fazla değişken rol oynamaktadır. Bunlar: destan devri, sözlü gelenek, vak'a, ozan, tespit gibi değişkenlerdir.

2.1.1. Destan Devri

Bir destanın yaratılabilmesi için destanın hikayeleştirildiği toplumun, destan devri olarak adlandırılacak bir dönemi olması gerekmektedir. Bu dönem, mitolojik unsurların ve inanışların toplum hayatında etkilerini sürdürdüğü bir dönemdir. Destan Devri'nde şimşek, yankı, rüzgar, uyku gibi doğal, göç, savaş, işgal gibi yıpratıcı olaylara hayal etme yoluyla olağanüstü nitelikler kazandırılmıştır.

2.1.2. Sözlü Gelenek

Bir destanın yaratılabilmesi ve sürdürülebilmesi için, içinde varolduğu toplumun kültür ve edebiyat örneklerinin kuşaktan kuşağa aktarılabilmesini sağlayan güçlü bir tür sözlü geleneğe sahip olması gerekmektedir. Av sırasında söylenen koşuk, atasözü yerine geçen sav, ölenin arkasından okunan sagu gibi bölgesel edebi geleneklerdir.

2.1.3. Vak'a

Destanın konusunu aldığı, toplumu derinden etkilemiş, destanın oluşumunu destekleyebilecek bir olayın ortaya çıkmış olması gerekmektedir. Bu olay bir başarı olabileceği gibi, bir hezimet de olabilir. Örneğin, Makedon kralı İskender'in İran ve Türkistan'ı işgal etmesinin ardından Türklerin İskender ile mücadele edip geri çekilmeleri, Şu destanının konusunu oluşturmuştur.

2.1.4. Ozan

Yaşanan olay ne olursa olsun, öncelikle toplum içinde etki bırakan bu olayın unutulmaması için bir ozan tarafından edebiyat eseri türüne dönüştürülmesi gerekmektedir. Yani bir icracı olan ozan tarafından olayın destanlaştırılması gerekmektedir.

2.1.5. Tespit

Bir toplum destan devrini tamamlamadan bu destan yazıya geçirilmesi gerekir. Destan devrini kapatmış toplumlarda, toplumlardan tespit edilen metinlerin destan özelliklerini kaybetmiş oldukları görülmektedir. XV. Yüzyılda yazıya geçirilen Dede Korkut Kitabı'nın XX. Yüzyılda derlenen kimi boylarının hikaye (Bamsı Beyrek Boyu), kimilerinin ise masal (Deli Dumrul ve Basat'ın Tepegözü Öldürdüğü Boy) özelliği kazandığı dikkate alınırsa tespit zamanının ne derece önemli olduğu görülmektedir¹².

2.2. Türk Destanları

Destanlar aynı lisan veya milli soya ait ülkelerde ciddi farklılıklar göstermektedir. Bu ülkelerin insanları aynı soya sahip olmalarına rağmen gerek sosyal gerekse coğrafi koşullar sebebiyle birbirlerinden çok farklı toplumsal yapılara sahip olabilmektedir. Bu da destanların hem söylenişlerine hem de içeriklerine etki etmiştir. Türk destanları başlıca iki gruba ayrılır. Bunlar İslamiyet Öncesi Türk Destanları ve İslamiyet Sonrası Türk Destanlarıdır.

2.2.1. İslamiyet Öncesi Türk Destanları

İslamiyeti ilk kabul eden Türk topluluğu Karluklular'dır. Hazar boyunun bir kısmı da daha öncesinden İslamiyet'i kabul etmişlerdir¹³. Türklerin birey ve boylar halinde İslamiyet'e geçişlerinin Milattan Sonra 642 - 751 tarihleri arasında olduğu doğrulanmıştır¹⁴. Bu tarihlere kadar olan sürelerde, Türkler farklı din ve inanışları sahiplenmişlerdir. Bu inanışlar, kendi destanlarını varetmiştir. Bu destanlar İslamiyet Öncesi Türk Destanları olarak adlandırılmaktadır. Konu olarak insanlığın yaratılışı, üstün özelliklere ve güçlere sahip insanları ve varlıkları konu edinmektedir. İslamiyet Öncesi Türk Destanları isim olarak büyük ve en bilinen destanlar yanında boylara ait daha özel destanlar olarak da gruplandırılabilirler. İslamiyet öncesi Türk destanları: Yaratılış Destanı, Alper Tunga Destanı, Şu Destanı, Oğuz Kağan Destanı, Bozkurt Destanı, Ergenekon Destanı, Göç Destanı olarak sıralanabilir¹⁵.

¹²M. Öcal Oğuz, Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları, Ankara 2000, ss. 51-52.

¹³Hikmet Tanyu, Türklerin Dini Tarihçesi 1978, İstanbul, s. 108.

¹⁴Şerafettin Turan, Türk Kültür Tarihi, Bilgi Yayınevi, Ankara, s. 136.

¹⁵Sinan Gönen, Anadolu'da Yer Adlarına Bağlı Olarak Oluşan Efsaneler Üzerine İncelemeler, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2004. s. 1.

2.2.1.1. Yaradılış (Altay) Destanı

Yaradılış Destanı, bugün bildiğimiz evren olgusunun varoluşunu, tezimizin de üzerinde durduğu iyilik ve kötülük kavramlarını, evrendeki dengeyi konu edinmektedir. Destan, XIX. yüzyılda Profesör Wilhelm Radloff tarafından Altay Türkleri'nin anlatılarından derlenerek yazıya geçirilmiştir. Türklere ait eski ve yeni dinlerin etkilerini taşımaktadır. Türk mitolojisi, düşüncesi ve inançları bakımından önemli bir kaynak görevi görmektedir¹⁶.

2.2.1.2. Alp Er Tunga Destanı

Türklerin, Yaradılış Destanı'ndan sonra bilinen en eski destanı Alp Er Tunga Destanı'dır. Milattan Önce VII. yüzyılda yaşamış olan Alp Er Tunga, Saka Devleti'nin hükümdarıdır. Destan ana konu olarak millattan önceki dönemlerde gerçekleşmiş olan Türk - İran savaşlarını ve Alp Er Tunga'nın hayatta kalma mücadelesini anlatmaktadır. Alp Er Tunga'nın ölümünü anlatan bir adet mersiye (ağıt) da bulunmaktadır¹⁷.

2.2.1.3. Şu Destanı

Şu, Milattan Önce IV. yüzyılda yaşamış bir Türk hükümdarıdır. Şu Destanı, Makedon kralı Büyük İskender'in Türk yerleşim yerlerine olan ilerleyişini, hükümdar Şu'nun hayatıyla harmanlayarak hikayeleştirip Türkler arasında XI. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür¹⁸.

2.2.1.4. Oğuz Kağan Destanı

Milattan Önce II. yüzyılda doğduğu düşünülen Oğuz Destanı, varoluşundan çok sonra XII. yüzyılda yazıya geçirilmiştir. Oğuz Kağan Destanı'nın bilinen tek yazılı nüshası Uygur harfleriyle yazılmış olup, Paris Ulusal Kitaplığı'nın Türkçe Yazmalar bölümünde 1001 kayıt numarasıyla bulunmaktadır. 1936 yılında Türkçe'ye çevrilmiş ve aynı isimle yayınlanmıştır. Oğuz Kağan Destanı'nda doğumundan kırk gün sonra gelişip, halka

---

¹⁶Metin Turan, Türk Destanları, https://www.turkceindirilisi.com/images/upload/TURK_DESTANLARI.pdf, (Erişim Tarihi: 08.05.2019). s. 4.

¹⁷a.g.e. s. 5.

¹⁸a.g.e. s. 6.

zulmeden bir canavarı öldüren bir hükümdarın hikayesi anlatılmaktadır. Destan Oğuz Kağan'ın yaşadığı olayları konu edinmektedir¹⁹.

2.2.1.5. Bozkurt Destanı

Bozkurt Destanı, Türklerin düşman saldırısıyla kıyımdan geçmelerinden sonra ağır yaralı genç bir erkeğin, dişi bir bozkurt tarafından bulunup yaşatılmasını, bozkurt ve genç adamdan türeyen on erkek çocuğun evlenip, Türk boylarını oluşturmalarını anlatmaktadır²⁰.

2.2.1.6. Ergenekon Destanı

Ergenekon Türklerin 400 yıl boyunca yaşadıkları ilk yerleşim yerinin adıdır. Türklerin düşmanları tarafından hile ile yenilgiye uğratılmaları sonrasında Türklerin yeni bir yere taşınması ve orayı yeniden yuvaları haline getirmeleri anlatılmaktadır. Yerleştikleri yere neden Ergenekon adını verdikleri destanda açıklanmamaktadır. Destana göre Türkler, Ergenekon'da yeniden çoğalarak dünyaya açılmışlardır²¹.

2.2.1.7. Göç Destanı

Göç Destanı, Uygur hakanı Bügü Tekin'in gördüğü bir rüya üzerine dört kardeşini sefere yollamasını, kardeşlerinin seferden zaferle dönmesi üzerine büyük bir şehir kurmasını, başka bir rüyasından sonra da Türkistan'a gelip ve oraya yerleşip Balasagun isimli şehri kurmasını anlatmaktadır²².

2.2.2. İslamiyet Sonrası Türk Destanları

Türkler 751 yılından itibaren kitlesel olarak İslamiyet dinine geçmeye başlamışlardır. İslam dininin kabulünden sonra da biçimlenen, ancak içinde eski destan geleneğinin izlerini taşıyan birçok destan metinleri günümüze kadar gelmiştir. Mitolojılara göre İslamiyet sonrası Türk destanlarında İslamiyet dininin unsurları farklılıklar gösterir. Mesela Dede Korkut Hikâyelerinde din asıl unsur sayılmamaktadır. Kitaptaki hikâyeler daha çok hayatidir, beşeridir. Ebumüslimnâme, Battalnâme, Dânişmendnâme, Saltuknâme gibi destanlarda anlatım tamamıyla dini olmakla beraber asıl unsurun kahramanlık olduğu

¹⁹a.g.e. s. 9.

²⁰a.g.e. s. 14.

²¹Sinan Gönen, Anadolu'da Yer Adlarına Bağlı Olarak Oluşan Efsaneler Üzerine İncelemeler, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2004. s. 20.

²²a.g.e. s. 21.

kabul edilmektedir²³. İslamiyet sonrası Türk Destanları: Manas Destanı, Alpamış Destanı, Battalname, Danişmendname, Dede Korkut, Oğuzname, Hamzaname, Saltukname, Hz. Ali Cenknemeleri, Köroğlu Destanı, Satuk Buğra Han Destanı, Cengizname, Ebumüslimname olarak listelenebilir.

2.2.2.1. Manas Destanı

Manas Destanı, Wilhelm RADLOFF'un tespitine göre 553.000 mısra ve 7 bölümden oluşmaktadır. Destan, Kırgızlar'ın iç ve dış düşmanlarıyla, Kalmuklar, Çinliler, Uygurlar ve diğer Orta Asya Türkleri ile verdikleri mücadeleleri anlatmaktadır²⁴.

2.2.2.2. Alpamış Destanı

Alpamış Destanı, Altaylı Kayçılar tarafından anlatılmaktadır. Alpamış Destanı, Türkmen, Azerbaycan ve Anadolu Türkleri arasında Dede Korkut Öyküleri'nden biri olarak bilinir, bir diğer adı da Bamsı Beyrek'tir. Bamsı Beyrek bir Türk kahramanıdır. Oğuzların kendi aralarındaki çatışmalarda, bir grup Oğuz tarafından çağırılıp öldürülmesi anlatılmaktadır.

2.2.2.3. Battalname

Battalname, Seyyid Battal Gazi destanı olarak da bilinmektedir. Elde edilebilmiş en eski Battalname nüshası içinde bazı manzum parçalar bulunmaktadır fakat genelde düz yazı şeklindedir. XVIII. yy.'da, III. Mustafa devrinde yaşamış şair Kâtipzâde Dârendeli Bekâyî tarafından Silahdar Mehmed Paşa'ya takdim amacıyla 6600 beyit manzum bir Battalname yazılmıştır²⁵.

2.2.2.4. Danişmendname

Danişmendname XIII. yüzyılda yazıya geçirilmiştir. Danişmend Gazi Destanı olarak da bilinmektedir. Battal Gazi'nin soyundan gelen Melik Danişmend Ahmet Gazi'nin Anadolu'daki Bizans - Türk savaşlarını anlatmaktadır.

²³Seda Tüfekçioğlu, Türk Destanları ve Müzik Unsurları, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006. s. 10.

²⁴Kazım Yetiş, Destan, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1994, cilt IX, s. 205.

²⁵Seda Tüfekçioğlu, Türk Destanları ve Müzik Unsurları, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006. s. 11.

2.2.2.5. Dede Korkut Öyküleri

Dede Korkut Öykülerinin yazıya geçirildiği dönemle ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. XIV, XV ya da XVI. yüzyıllarda Kitab-ı Dedem Korkut Ala Lisan-ı Taife-i Oğuzan adıyla bilinen eserdeki hikayeleri anlattığına inanılan kişi Dede Korkut'tur. Dede Korkut ya da Dedem Korkut olarak da bilinmektedir. Eserde İslami unsurlar çok önemli yer tutmakta ve aynı zamanda Şamanlık izleri de görülmektedir. Hikayelerde göçebe hayat tarzı anlatılmaktadır. Dede Korkut Müslüman Oğuzların öncüsüdür. Bir halk hekimi ve müzik erbabıdır²⁶.

2.2.2.6. Oğuzname

Oğuz Kağan Destanı'nın İslamiyetin kabulünden sonra aldığı şekil Oğuzname olarak adlandırılmaktadır. Oğuzname sadece Oğuz Kağan'ın hayatını değil, Hz. Nuh ve Tuğrul Bey arasındaki dönemi de içine almaktadır.

2.2.2.7. Hamzaname

Hamzaname Türkler arasında İslami destan kahramanlıklarının anlatıldığı ilk destandır. X. yüzyıldan itibaren Türkler tarafından söylenmeye başlamıştır. XIV. yüzyılın sonunda yazıya geçirilmiştir. Bir çok kaynakta 60 cilt olduğu belirtilen destan, Evliya Çelebi tarafından yazılan Seyahatname'de 360 cilt olarak belirtilmiştir²⁷.

2.2.2.8. Saltukname

Saltukname, Cem Sultan'ın isteği doğrultusunda, Ebu'l-Hayr-ı Rumi tarafından XV. yüzyılda derlenip yazıya geçirilmiştir. Destan XIII. yüzyılda yaşamış olan Sarı Saltuk'un başından geçenleri konu edinmektedir. Saltukname'nin yazıya geçirilişi yaklaşık 7 yıl sürmüştür. Destanda sadece Sarı Saltuk'un dönemindeki olaylar değil, ondan önce ve ondan sonraki dönemler de ele alınmaktadır²⁸.

---

²⁶a.g.e. s. 13.

²⁷a.g.e. s. 13.

²⁸a.g.e. s. 14.

2.2.2.9. Hz. Ali Cenknameleri

Hz. Ali Cenknameleri Türk edebiyatının en eski kaynaklarından. Hz. Ali Cenknameleri'nin büyük bir bölümünün yazarı belli değildir. İranlılar tarafından Hz. Ali hakkında yazılan yazılar sonradan Türkler tarafından değer bulmuştur²⁹.

2.2.2.10. Köroğlu Destanı

Köroğlu Destanı islami dönemde meydana gelmesine rağmen dini bir motif taşımamaktadır. Köroğlu Destanı ismini baş kahramanı olan Köroğlu'ndan almıştır. Destanda 100 kadar hikayeden bahsetmek mümkündür. Destanın kahramanı Köroğlu, destanda hem bir savaşçı hem de saz çalıp şiir okuyan bir aşık olarak tasvir edilmiştir³⁰.

2.2.2.11. Satuk Buğra Han Destanı

Satuk Buğra Han Destanı, İslamiyet'i kabul eden ilk Türk Devleti olan Karahanlılar'ın hükümdarı, Abdülkerim Satuk Buğra Han'ın kerametlerini ve İslamiyet'i nasıl kabul ettiğini anlatmaktadır³¹.

2.2.2.12. Cengizname

Cengizname, Cengiz Han ve atalarının efsanevi hayatlarını konu edinmektedir. Cengizname'nin bilinen en eski nüshası XVI. yüzyıla aittir³².

2.2.2.13. Ebumüslimname

Ebumüslimname Türk edebiyatında Kıssa-i Ebu Müslim olarak bilinmektedir. Müslimname'nin baş kahramanı Ebu Müslim-i Horasani'dir. Destandaki olaylar Hz. Ali'yi sevenlerle Hz. Muaviye'yi sevenler arasındaki mücadeleyi ve sonrasında her iki kişinin de torunları zamandında geçen çekişmeleri ve çatışmaları konu almaktadır³³.

2.3. Türk Yaratılış Destanı'na Başlangıç

Türk Yaratılış Destanı'nda Şaman inancının izleri görülmektedir. Türklere göre kainatın yaratılmasında temel iki kuvvetin etkisi vardır, bu kuvvetler su ve topraktır. Wilhelm RADLOFF tarafından Altay Türkleri arasından derlenmiştir.

²⁹a.g.e. s. 14.

³⁰a.g.e. s. 15.

³¹a.g.e. s. 15.

³²a.g.e. s. 16.

³³a.g.e. s. 16.

2.3.1. Wilhelm Radloff

Wilhelm RADLOFF, hayatının 60 yıl gibi önemli bir kısmını bugünkü Türkolojiye kaynak olan çalışmaları ortaya koymak için çalışarak geçirmiştir. 5 Ocak 1837'de Berlin'de doğan Radloff'un bilimsel çalışmaları 22 yaşındayken Sibiryaya yaptığı seyahat ve orada 12 yıl kalmasıyla başlamıştır. Bulunduğu yerde öğretmenlik yaparken Sibiryaya ve Türkistan'daki boylar arasında araştırma yapma imkanı bulmuştur. RADLOFF bu araştırmaları sırasında Türk dili, halk edebiyatı, halk bilimi, arkeoloji, coğrafya, istatistik ve ekonomi alanlarında bilgiler toplamıştır. RADLOFF, 1866 yılından itibaren Türk Boylarındaki Halk Edebiyatının Sorunları (Proben der Volksliteratur der Türkischen Staemme) adlı eserini yayınlamaya başlamıştır. RADLOFF'un yıllarca topladığı bilgilerden elde ederek derlediği çalışmaları dört grupta toplamak mümkündür:

I. Derlemeler: Proben

II. Sözlük: Wörterbuch

III. Karşılaştırmalı Gramer: Vergleichende Grammatik

IV. Seyahatnameler ve Gezi Raporları

1860-1870 yılları arasında yaptığı gezilerde derlediği dil malzemelerini, 1866-1907 yılları arasında 18 cilt halinde yayınlanmış eserinde (10 cilt metin, 8 cilt tercüme) şu ana başlıklar bulunmaktadır:

-Proben der Volksliteratur der Türischen Staemme Süd-Sibiriens (I-III)

-Proben der Volksliteratur der Nördlichen Türkischen Staemme (V-VII)

-Proben der Volksliteratur der Türkischen Staemme (VIII-X)

Tercümeleler: I-IV (Almanca), IX-X (Ruşça), VII-VIII ciltlerinin tercümesi çıkmamıştır. RADLOFF'un, Türk dünyası için altın değerindeki bu on ciltlik eserin tamamı henüz Türkiye Türkçesi'ne çevrilmemiştir. Ancak çevrilen bazı bölümleri (Manas) araştırmalarda kaynakça olarak geçmektedir³⁴.

³⁴Oya Akdeniz, Wilhelm Radloff, Ana Dili Dergisi, Tömer Yayınları, Sayı: 07, Temmuz - Ağustos 1998.

2.4. Türk Yaratılış Destanı

Yaratılış Destanı Altay - Yakut Türkleri arasından derlenmiş bir destandır. Yapı bakımından da ilk Türk destanlarının özelliklerini göstermektedir. Asya kıtasının çeşitli bölgelerinde yaşamış Türk boyları ve Altay Türkleri arasında söylenmiş bir destandır. Wilhelm Radloff ve Vasili Ivanovic Verbitski tarafından derlenmiş iki farklı versiyonu bulunmaktadır. Araştırmamızın odak noktası Wilhelm RADLOFF tarafından yazıya geçirilmiş Türk Yaratılış Destanı'dır. Ulu ve güçlü bir tek tanrı inancı mevcuttur. Coğrafi olarak Türklere çok yakın mesafede bulunan Çin, İran, Hint kültürlerinin de etkileri Yaratılış Destanı'nda açıkça görülmektedir. Varlığın ortaya çıktığı su merkezli düşünce diğer milletlerin ve kutsal kitapların da başlangıç zamanı anlatıları ile benzerlikler taşımaktadır. Bu destana göre varlık yoktan varolma durumuyla değil, var olan bir zemin üzerinde tanrısal bir iradenin ürünü olarak ortaya çıkmıştır³⁵.

2.5. Wilhelm Radloff Tarafından Derlenen Yaratılış Destanı

Erken dönem destanlar şiirsel bir anlatım anlayışına sahiptirler. RADLOFF tarafından derlenen Yaratılış Destanı da aynı özelliklere sahiptir. Destanın çok yönlü incelenebilmesi için tam metnin bilinmesi gerekmektedir. Aşağıda şiirsel anlatıma sahip olan Yaratılış Destanı'nın başlangıç, yaratılış ve iyi - kötü kavramları ile ilgili kısımları bulunmaktadır.

Yerin yer olduğunda, sularla kaplıydı her yer.

Ne gök vardı, ne de ay, ne güneş, ne de bir yer.

Tanrı uçar dururdu, insan oğluya tekdi,

O da uçar dururdu, sanki Tanrıyla eşdi.

Uçar, hep uçarlardı, yer yoktu konmazlardı,

Tanrı idiler çünkü, ondan yorulmazlardı.

Yoktu Tanrının hiç bir işiyle düşüncesi,

İnsanoğlunun ise, durmadı hiç hilesi.

---

³⁵Bilgehan Atsız Gökdağ, Kemal Üçüncü, Başlangıcından Günümüze Türk Destanları, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.

Bir rüzgar çıkmıştı, suları kaynatarak,
Tanrıyı kızdırmıştı, yüzüne sıçratarak.
Sandı ki insanoğlu, bununla bütün oldum.
Ama nasıl olduysa, sulara kaydı birden,
Gömüldükçe, gömüldü, denize daldı yerden.
Tanrıya yalvarmıştı, sulara boğulur iken,
"Kurtar beni ey Tanrı", diye bağırır iken.
Tanrı insafa geldi, gitmedi üzerine,
Dedi: -"Ey insanoğlu, çık suların yüzüne!"
Tanrının buyruğuyla, insanoğlu kurtuldu,
Gitti Tanrı yanına, orada uslu durdu.
Tanrı birgün buyurdu: "-Yaratılsın katı taş!"
Denizlerin dibinden, nasılsa çıktı bir taş.
Taş birden yüzerekten, geldi Tanrı önüne.
İnsanı da alarak, çıktı taşın üstüne.
Tanrı bir gün insana, şöyle bir buyruk verdi:
"İn suların dibine, bir toprak getir" dedi.
İnsan daldı sulara, getirdi bir avuç toprak,
Sulardan çıkıp verdi, Tanrısına sunarak.
"Yaratılsın yer" dedi, Tanrı sulara saçtı.
Yeryüzü yaratıldı, denizler karlaştı.
...

Etrafına bakındı, Tanrıyı hazır buldu.

Boğulmak üzereyken, becerdi demesini:

"Ey Tanrı, gerçek Tanrı, nolursun kurtar beni"

Tanrı kızıp söylendi: -"Ne yaptın sen, ne yaptın"

"Saklayacağım diye, ağzına toprak attın"

"Niçin böyle düşünce, yer alıyor aklında"

"Toprağı nene gerek, saklarsın sen ağzında"

Tanrı, insanoğluna, -"tükür" diye bağırdı.

Tükürdü insanoğlu, tükrük yere dağıldı.

Yeryüzü dümdüz iken, kırışıp birden soldu.

Sanki bitti yerlerden, tepeler dağlar doldu.

Tanrı bu hale kızıp, insanoğluna döndü:

"Kötü düşüncen ile, şimdi günahkar oldun"

"Bana kötülük için, kötü hislerle doldun"

"Saklasın hep içinde, senin halkın da sana"

"Onlar da öyle olsun, nasıl duydunsa bana"

"Benim halkımın ise, düşüncesi hep arı"

"Gözleri güneş görür, aydınlıktır ruhları"

"Gerçek Kurbustan diye, adlandırırılar beni"

"Erlık, Şeytan diyerek, adlandırınlar seni"

"Benden suç saklayanlar, senin halkın olsunlar"

"Günahkar olanlarsa, senin malın olsunlar"

"Senin suçundan kaçanlar, gelsin kul olsun bana"

"Günahından gizlenen, gelip sığınsın bana"

...

Kimse bilmez Tanrının, düşüncesi ne idi.

Soyalar türesin diye, şöylece emir verdi:

"Dokuz kişi kılınsın, dokuz dalın kökünden"

"Dokuz oymak türesin, dokuz kişi özünden"

Günlerden bir gün idi, Tanrı dolanıyordu,

Baktı bir ağaç gördü, göğe tırmanıyordu.

Garip bir ağaç idi, dalsız budaksız idi,

Tanrı bunu görünce, kendine şöyle dedi:

"Çıplak kalmış bir ağaç, böyle dalsız budaksız"

"Zevk vermiyor gözlere, görünüşü pek tatsız"

Tanrı yine buyurdu: -"Bitsin dokuz dalı da"

Dallar çıktı hemence, dokuzlu budağı oldu.

...³⁶.

Destanın metninden de anlaşılan, varoluş hiç bir şeyin olmadığı bir dönemden bahsetmektedir ama bu dönemin en büyük özelliği, suyun ve Kayra Han'ın varlığının bulunmasıdır. Bu iki varlık evrenin kalanının ilk aşaması değil, gerekliliği olarak bulunmaktadır. Sonra oluşan evren bu iki varlığın üzerinden inşa edilmektedir. Kayra Han ilk olarak sudan kendine benzeyen birini var etmiştir, ona Erlik adını vermiştir. Sonra suyun üzerinde durabilecekleri karayı var etmiş ve bunlardan sonra diğer insanların var olmasına vesile olmuştur. Destanın anlatımına göre, var etme kabiliyeti sadece Kayra

---

³⁶Bahaeddin Ögel, Türk Mitolojisi Kaynakları ve Açıklamaları İle Destanlar, Cilt 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1993.

Han'da mevcuttur. Bu durum onu mutlak yaratıcı konumuna getirmektedir. Erlik'in hiç bir surette yaratma kabiliyeti bulunmamaktadır.

2.6. Yaratılış Destanı'nın Genel Özellikleri

Yaratılış Destanı'nın şiirsel anlatımlı versiyonları birbirinden gerek karakterler gerekse yaşanan ve anlatılan olaylar bakımından oldukça farklıdır. Bu yüzden destanın hikayeleştirilmiş özet versiyonları da bulunmaktadır. . Bu versiyonlar bile kendi aralarında farklılık gösterir ancak bütün destanlarda ortak bazı motif ve değerler kullanılmıştır. Bu değerler şu şekilde sıralanabilir:

a. Eski Türklere göre kainatı yaratan tek bir kuvvet mevcuttur.

b. Eski Türkler arasında kadın figürünün önemli bir yeri vardır. Tanrı Kayra Han'a yaratmayı ilham veren gerek sesi gerekse Kayra Han'ın zihnindeki izlenimiyle Ak Ana isimli karakterdir.

c. Şeytan (Erlik) ne kadar kuvvetli olursa olsun, nihayetinde bir yaratılmıştır. Erlik'in gücü, Tanrı Kayra Han'ın gücünün yanında çok zayıf kalmaktadır.

ç. İnsanlar bir soyun kendi içinde üremesinden değil, dokuz ayrı insanırkının kendi aralarında üremesinden meydana gelmiştir³⁷.

Bu doneler göz önünde bulundurularak araştırmamızın asıl konusu olan Türk Yaratılış Destanı'nın grafik roman formu için hikayeleştirilmiş bir metin oluşturulmuştur.

2.7. Yaratılış Destanı'nın Hikayeleştirilmiş Özeti

Henüz Yer, Ay, Güneş yokken sadece su ve Kayra Han vardı. Kayra Han yalnızdı ve canı sıkılıyordu. Suyun içinden bir ses geldi, Kayra Han'a yarat dedi. Kayra Han sudan kendine benzeyen birini var etti ve ona Er Kişi adını verdi. İki birlikte birer kara kuş gibi suyun üstünde uçmaya başladılar. Er Kişi rüzgarıyla suyu dalgalandırdı. Dalgalanan su Kayra Han'ın yüzüne sıçradı. Er Kişi o anda Kayra Han'dan daha üstün olduğunu zannetti ve daha yüksekte uçmak istedi. Uçamayıp her yeri kaplayan suya çarptı. Sonra düşüp dibe battı. Boğulmak üzereyken Kayra Han'dan yardım istedi. Kayra Han, Er Kişi'yi suyun üzerine çıkardı. Kayra Han yer olsun dedi. O anda suyun üzerine bir toprak yükseldi.

³⁷Hasan Köksal, Milli Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı, Toker Yayınları, İstanbul 2004, ss. 71-72.

Kayra Han ve Er Kişi bu toprağın üzerine oturdular. Kayra Han, Er Kişi'ye suya dal ve dibinden toprak çıkar dedi. Er Kişi, Kayra Han'ın dediğini yaptı. Suyun dibinden çıkardığı toprağı Kayra Han'a verdi. Kayra Han, Er Kişi'nin getirdiği toprağı suyun üzerine serperken yer olsun dedi. Kayra Han'ın dediği yerine geldi ve yeryüzü meydana geldi. Kayra Han, Er Kişi'ye yeniden suya dalıp toprak çıkarmasını söyledi. Er Kişi suya daldığında kendim için de toprak çıkarayım diye düşündü. Avularına topladığı topraktan birini ağzına doldurdu. Amacı kendine ait bir yer yapmaktı. Er Kişi çıkardığı toprağı Kayra Han'a uzattı. Kayra Han toprağı serperken genişlemesini istedi. Kayra Han'ın serptiği toprak gibi Er Kişi'nin ağzına sakladığı toprak da genişlemeye başladı. Er Kişi çok korktu, nefes alamaz oldu, kaçmaya başladı ama kurtulamadı. Er Kişi, Kayra Han'a kendisine yardım etmesi için yalvardı. Kayra Han, Er Kişi'ye ağzına neden toprak sakladığını sordu. Er Kişi de kendine bir yer oluşturmak için sakladığını söyledi. Kayra Han o zaman toprağı at ağzından ve kurtul dedi. Kayra Han'ın dediği oldu. Er Kişi'nin ağzındaki toprak yere saçılırken küçük tepeler oluştu. Kayra Han, Er Kişi'ye sen kötölük düşündün. Bundan sonra senin gibi olanlar kötü olacak, bana uyanlar iyi olacak. Bundan sonra senin adın Erlik olsun dedi. Bir anda yeryüzünde dalsız budaksız bir ağaç meydana geldi. Kayra Han bu dalsız budaksız ağaçtan hoşlanmadı. Ağaın dokuz dalı olsun dedi. Dalsız budaksız ağaç birden dokuz dallı oldu. Kayra Han bu dokuz dalın her birinden dokuzar kişi türesin, bunların her biri bir millet olsun dedi. Erlik bütün bunlar olurken büyük bir gürültü duydu. Nedir acaba diye Kayra Han'a sordu. Kayra Han, Erlik'e işittiğin gürültü benim insanlarımdır dedi. Erlik, Kayra Han'dan bu insanları kendisine vermesini istedi. Kayra Han, Erlik'in bu istediğini kabul etmedi. Erlik ağaın yanındaki kalabalığın yanına yaklaştı. Orada insanlardan başka canlılar da vardı. Erlik bunlar burada ne yerler ne içerler diye düşündü. İnsanlar ağaın yemişlerinden yemeye başlamışlardı. Erlik, insanların sadece ağaın bir tarafındaki yemişlerden yediklerini gördü. Neden ağaın öbür tarafındaki yemişlerden yemediklerini sordu. İnsanlar, Erlik'e, Kayra Han'ın ağaın sadece bir tarafındaki yemişlerden yemelerine izin verdiğini söyledi. Ağaın yanındaki bir köpek ve bir yılanın, yasak yemişlerden yememeleri için bekçilik ettiğini söylediler. Erlik uyuyan yılanın ağzından içeri girip, yasak yemişlerden yemesini sağladı. Bunun üzerine Erlik insanlardan Doğanay denilen erkeğe yaklaştı. Erlik, Doğanay'a, Kayra Han size yalan söylüyor. Ağaın yasak tarafındaki yemişler daha tatlıdır, onlardan yemeniz gerekir dedi. Doğanay'ın karısı Ece de yanlarına geldi. Erlik, Ece'ye de yasak yemişlerden yemesini söyledi. Doğanay, Kayra Han'ın dediğinden çıkmadı, yasak yemişlerden yemedi. Karısı

Ece ise dayanamadı ve yedi. Ece, yemişlerden birini alıp Doğanay'ın ağzına sürdü. Doğanay ve Ece'nin tüm tüyleri bir anda döküldü. Çok utandılar, kaçıp ağaçların arkasına saklandılar. Kayra Han oraya geldi. Kayra Han, Doğanay ve Ece'nin isimlerini bağırıp yanına gelmelerini istedi. Doğanay ve Ece, ağaçların arkasındayız, çok utanıyoruz, yanına gelemiyoruz dediler. Sonra olanları anlattılar. Kayra Han çok öfkelenmişti. Her birine ayrı cezalar verdi. İlk cezayı yılanı verdi. İnsanlar sana düşman olsun, gördükleri yerde başını ezip seni öldürsünler dedi. Sonra Ece'yi cezalandırdı. Sen çocuk doğuracaksın, doğururken acı çekeceksin dedi. Doğanay'a, Erlik'in sözüne uydun. Dokuz oğlun, dokuz da kızın olsun. Bundan sonra ben insan yaratmayacağım, insanlar senden türeyecek dedi. Kayra Han, Erlik'e de kızdı. Benim insanlarımı neden kandırdın dedi. Erlik, onları senden istedim ama sen vermedin. Ben de çaldım, artık hep çalacağım. At ile kaçsalar düşürüp çalacağım. Sarhoş olduklarında onları birbirine düşürüp dövüştüreceğim. Suya da dalsalar, ağaçlara da çıksalar yine de çalacağım dedi. Kayra Han, dokuz kat yerin altında, Ay ve Güneş görmeyen bir yer var, seni oraya atıyorum diyerek Erlik'i de cezalandırdı. Tüm olanlardan sonra Kayra Han, insanlara, bundan sonra kendi yemeğinizi kendiniz kazanacaksınız, kendi gücünüzle elde edeceksiniz, benim yemeğimden yemek yok. Artık sizinle konuşmayacağım diyerek onları da cezalandırdı. Kayra Han size Gök Oğul'u gönderiyorum dedi. Gök Oğul insanlara bir çok şeyi öğretti. Arabayı Gök Oğul yaptı. Yenilecek otları ve bitkileri insanlara Gök Oğul öğretti. Erlik, Gök Oğul'a yalvardı. Gök Oğul bana yardım et, Kayra Han'dan izin iste, yanına çıkmak istediğimi söyle. Bana yardım et! Gök Oğul, Erlik'in isteğini Kayra Han'a ilettiler. Kayra Han umursamadı. Gök Oğul altmış yıl yalvardı. Sonunda Kayra Han, Erlik'e haber gönderdi. Düşmanlıktan vaz geçersen, insanlara kötülük etmezsen yanıma gelmene izin verirdim dedi. Erlik söz verdi. Kayra Han'ın yanına çıktı. Erlik beni kutsa, kendime gökler yapmam için bana izin ver diye yalvardı. Kayra Han izin verdi. Erlik kendisi için gökler yaptı. İnsanlar topladı, yaptığı göklere yerleştirdi. Kendisi de başlarına geçti. Çok kalabalık oldular. Kayra Han'ın en sevgili kullarından olan Ulu Kişi bu duruma çok üzüldü. Bizim insanlarımız yeryüzünde sıkıntı çekip yoruluyor. Erlik'in insanları göklerde keyif içinde yaşıyorlar diye düşündü. Ulu kişi bu düşünceyle Erlik'e savaş açtı. Erlik daha güçlü çıktı. Ulu Kişi'ye ateşle vurup onu kaçırdı. Ulu Kişi, Kayra Han'ın katına çıktı. Kayra Han nereden geliyorsun dedi. Ulu Kişi, Erlik'in insanlarını yere indirmek, göklerini başlarına yıkmak için Erlik'e savaş açtım. Gücüm yetmedi, beni kaçırdı diyerek durumu anlattı. Kayra Han, Ulu Kişi'ye üzülmemesini söyledi. Erlik'e benden başka kimsenin gücü yetmez. Erlik'in gücü senden

çoktur ama gün gelecek senin gücün de Erlik'in gücünden üstün olacak dedi. Ulu Kişi'ningönlü rahatladı. Derin bir uykuya daldı. Ulu Kişi günü geldiğinde uyandı. Güçleneceğini anladı. Kayra Han, Ulu Kişi'yi yanına çağırdı. Güçlendin artık. Seni, Erlik'in göklerini başına yıkacak güce kavuşturdum. Sana kendi gücümden güç verdim. Git, dileğine ereceksin dedi. Ulu Kişi şaşırıldı. Kılıcım yok, yayım yok, kargım yok, kupkuru bir bileğim var. Yalnızca bilek gücüyle Erlik'i nasıl yenebilirim dedi. Kayra Han, Ulu Kişi'ye bir kargı verdi. Ulu Kişi kargıyı alıp Erlik'in göklerine gitti. Erlik'i yendi kaçırıldı. Göklerini kırdı geçirdi. Erlik'in gökleri parça parça oldu. Yeryüzüne döküldü. O güne kadar düz olan yeryüzü o günden sonra dağlarla sivri kayalarla doldu. Erlik'in bütün insanları yeryüzüne döküldü. Suyu düşenler boğuldu. Ağaçlara çarpanlar sakatlanıp can verdi. Sivri kayaların üstüne düşenler öldü. Hayvanlara çarpanlar, hayvanların ayakları altında kaldılar. Erlik, Kayra Han'ın katına çıkıp yeni bir yer istedi. Benim göklerimin yıkılmasına izin verdin. Beni yerimden ettin dedi. Kayra Han, Erlik'i yerin altındaki karanlık zindanların en derinlerinden birine sürdü. Üzerine yedi kat kilit vurdu. Burada Güneş ve Ay'ı göremeyesin, üzerinde sönmez ateşler olsun. İyi olursan seni yanıma alır, kötü olursan seni daha derinlere sürerim dedi. Erlik bunun üzerine Kayra Han'a ölü kişilerinin canlarını bana ver, bedenleri senin olsun, canları benim dedi. Kayra Han hayır onları da sana vermeyeceğim, istiyorsan kendin yarat dedi. Erlik'in eline bir çekiç, örs ve körük bıraktı. Erlik vurmaya başladı. Her vuruşta bir hayvan ortaya çıktı. Kurbağa. Yılan. Ayı. Domuz. Deve. Bunlardan başka daha nice kötü varlıklar yeryüzünü doldurdu. Sonunda Kayra Han, çekiç, örs ve körüğü Erlik'in elinden alıp ateşe attı. Körük bir kadına, çekiç bir erkeğe dönüştü. Kayra Han, kadını tutup yüzüne tükürdü. Kadın bir kuşa dönüşüp uçtu. Bu kuş eti yenmeyen, tüyü bir işe yaramayan, Kurday denen kuştur. Kayra Han, erkeği de tutup yüzüne tükürdü. Erkek de bir kuşa dönüşüp uçtu. Adına, Yalban dediler. Bu olanlardan sonra Kayra Han insanlara, ben size mal verdim, yemek verdim. Yeryüzünde iyi olan ne varsa emrinize verdim. Yardımcınız oldum. Siz de iyilik yapın. Ben göklerime çekileceğim, uzun zaman dönmeyeceğim dedi. Yardımcı ruhlarına döndü; Gün Aşan, sen içki içip aklını yitirenleri, körpe çocukları, tayları, buzağları koru, onların başına kötü işler gelmesin. Sağlığında iyilik yapmış olanların ruhlarını yanına al, kendini öldürenlerinkini alma. Açgözlüleri, hırsızları, başkalarına kötülük edenleri koruma. Ben ve hakanları için savaşıp ölenlerin ruhlarını yanına al, benim yanıma getir. İnsanlar, size yardım ettim. Kötü ruhları sizden uzaklaştırdım. Kötü ruhlar size yaklaşırlarsa onlara yiyecek verin ama onların yiyeceklerinden yemeyin. Yerseniz onlardan olursunuz.

Şimdilik aranızdan ayrılıyorum ama yine geleceğim. Şimdilik benim yerime Ağca Dağ, Ulu Kişi ve Gün Aşan kalacaklar, size yardımcı olacaklar. Ağca Dağ, gözlerini açık tut. Erlik ölenlerin ruhlarını çalmak isterse Ulu Kişi'ye söyle, o güçlüdür. Gün Aşan iyi dinle. Kötü ruhlar yeraltından yukarı çıkmazlar. Çıkarlarsa hemen Gök Oğul'a bildir. Ona güç verdim, o kötü ruhları kovar. Gök Oğul, kötülerini iyilerden uzaklaştıracak. Ulu Kişi, sen de kötü ruhlarla savaş. Güç gelirse benim adımla çağır. İnsanlara iyi şeyleri, iyi işleri öğret. Oltayla balık avlamayı, sincap vurmamayı, hayvan beslemeyi öğret dedi. Sonra Kayra Han Uzaklaştı. Ulu Kişi, Kayra Han'ın söylediklerini yaptı. Olta yaptı, balık avladı. Barutu buldu, sincap vurdu. Gün geldi Ulu Kişi kendi kendine mırıldandı. Bu gün bir yel gelip beni uçuracak, alıp götürecektir. Bir yel geldi. Ulu Kişi'yi alıp götürdü. Bunun üzerine Ağca Dağ insanlara, Kayra Han, Ulu Kişi'yi yanına aldı, artık onu bulamazsınız. Gün gelecek beni de yanına çağırarak, nereye isterse oraya gideceğim. Öğrendiklerinizi unutmayın, Kayra Han böyle istedi dedi. İnsanları kendi haline bırakıp o da gitti.

Anlatıya göre Kayra Han, her şeyin başındadır, hiç bir şey yokken o ve su vardır. Sudan gelen bir ses üzerine Erlik'i var eder. Erlik, Kayra Han'dan gizlice istediklerini gerçekleştirmeye çalışır, başaramaz. Kayra Han tarafından cezalandırılır. Bunun üzerine Erlik, Kayra Han'a düşmanlık etmeye, onun kanunlarını yıkmaya çalışır. Kayra Han tarafından var edilen diğer insanları kandırır, onların da cezalandırılmasını sağlar. Kayra Han, sonunda insanların başına yardımcı ruhlarını bırakır, yardımcı ruhlar insanlara bildiklerini öğretip korurlar. Kayra Han insanları kendi hallerine bırakır gider, yardımcı ruhlarını da sırayla yanına alır. İnsanlar öğrendikleriyle dünyada kendi başlarına yaşamaya başlarlar.

Hikayeleştirilmiş Yaratılış Destanı Metni, Mustafa Necati SEPETÇİOĞLU tarafından yazılan Yaratılış ve Türeyiş adlı eserdeki Yaratılış Destanı'nın daha da sadeleştirilerek oluşturulmuş bir metindir³⁸.

Bu destan, bir çok dindeki yaratılış olayına benzetmekle beraber, henüz o dinlerin varolduğu dönemden çok daha önceki dönemlerde söylenmiştir. Bu durum, bazı dinlerin geçmişte yazılmış destanlarla ortak paydaları olduğunu göstermektedir. Bu durum gerek kültürler arası alış veriş, gerekse anlatıların birbirlerinden aldığı fikirlerden meydana gelmektedir.

---

³⁸Mustafa Necati Sepetçioğlu, Yaratılış ve Türeyiş Türk Destanı, İrfan Yayınevi, İstanbul 2000.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HRİSTİYANLIK, MUSEVİLİK, İSLAMİYETTE YARATILIŞ

Araştırmamızın temelinde varolan iyi ve kötü kavramlarını anlayabilmek için kavramların biçimsel karşılıklarının anlatıldıkları kaynakları incelememiz gerekmektedir. Destanlarda olduğu gibi dinlerde kullanılan anlatılarda da olaylar ve karakterler mevcuttur. Bu karakterler birbiri ile benzerlikler taşımaktadır. Benzerliklerin açıklanması adına önce yaratılış konusuna değinmek gerekmektedir.

3.1. Hristiyan İnançında Yaratılış

Yaratılış Destanı'nda anlatılan olaylar ile Hristiyan dinindeki yaratılış anlatıları birbiriyle benzerlikler içermektedir. Bu durumun karşılaştırılması ve daha sağlıklı bir sonuca ulaşılabilmesi için Hristiyanlığın kutsal kitabı olan İncil'den yaratılış ile ilgili bölümlere bakılmalıdır. İncil Hristiyanlar tarafından kutsal kabul edilmiş bir kitaplardır. 4 tane incil bulunmaktadır, bu inciller Kitab-ı Mukaddes adı altında birleştirilmiştir. Kitab-ı Mukaddes'in kapsadığı inciller Matta, Markos, Luka, Yuhanna adlı kitaplardır. 4 kitabın da kendine has özellikleri mevcuttur.

3.1.1. Matta İncili

28 bölümden oluşmaktadır. Matta, İsa'nın havarilerinden birisinin ismidir. Milattan önce 70 yılında Hristiyanlığı yaymak için yerleştiği Habeşistan'da ölmüştür. Matta tarafından yazılmış ve onun adını taşıyan İncil'de İsa'nın peygamberliği üzerinde durulmaktadır³⁹.

---

³⁹S.İ. Sorularla İslamiyet, <https://sorularlaislamiyet.com/dort-incil-hakkinda-bilgi-verir-misiniz-bunlar-arasinda-celiski-var-midir-0> (Erişim Tarihi: 19.05.2019).

3.1.2. Markos İncili

16 bölümden oluşmaktadır. Kitaba adını veren Markos, İsa'nın havarilerinin başı olan Petrus isimli havarinin öğrencisidir. Milattan önce 62 yılında Hristiyanlığı yaymak için yerleştiği Mısır'da ölmüştür. Kitapta İsa'nın hayatından bahsedilmektedir⁴⁰.

3.1.3. Luka İncili

24 bölümden oluşmaktadır. Kitaba ismini veren Luka, havarilerden değildir. Luka'nın doktor ya da ressam olduğu söylenmektedir. Milattan önce 60 yıllarında Luka İncili'nin yazıldığı tahmin edilmektedir. İsa'nın hayatı ve peygamberliğinde insanlara ilettiği mesajlardan bahsedilmektedir⁴¹.

3.1.4. Yuhanna İncili

24 bölümden oluşmaktadır. Kitabın İsa'nın havarilerinden Yuhanna'nın öğrencisi tarafından yazıldığı tahmin edilmektedir. Bu kitapta İsa'nın, Tanrı'nın oğlu olduğu üzerinde durulmaktadır⁴².

3.1.5.Kitab-ı Mukaddes'te Yaratılış

Genesis(Yaratılış)

İncil ile Yaratılış Destanı arasındaki benzerlikler aşağıda sıralanmıştır. Bu benzerlikler kültürler arası alışverişin açıkça bir göstergesidir ve birbirlerini etkilemişlerdir. Metinlerin tamamına ulaşmak için dipnot bağlantısı kullanılabilir⁴³.

Birinci Bölüm:

1. "Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı."
2. "Yer boştu, yeryüzü şekilleri yoktu; engin karanlıklarla kaplıydı. Tanrı'nın Ruhü suların üzerinde dalgalanıyordu."
9. "Tanrı, "Göğün altındaki sular bir yere toplansın ve kuru toprak görünsün" diye buyurdu ve öyle oldu."

⁴⁰a.g.e.

⁴¹a.g.e.

⁴²a.g.e.

⁴³Christiananswers, İncil (Bible), <https://christiananswers.net/turkish/bible-tr/tr-gen1.html> (Erişim Tarihi: 12.05.2019).

21. "Tanrı büyük deniz canavarlarını, sularda kaynaşan bütün canlıları ve uçan varlıkları türlerine göre yarattı. Bunun iyi olduğunu gördü."

29."İşte yeryüzünde tohum veren her otu ve tohumu meyvesinde bulunan her meyve ağacını size veriyorum. Bunlar size yiyecek olacak."

30. "Yabani hayvanlara, gökteki kuşlara, sürüngenlere - soluk alıp veren bütün hayvanlara - yiyecek olarak yeşil otları veriyorum." Ve öyle oldu" (Bible-Genesis).

İkinci Bölüm:

7. "RAB Tanrı Adem'i topraktan yarattı ve burnuna yaşam soluğunu üfledi. Böylece Adem yaşayan varlık oldu."

9. "Bahçede iyi meyve veren türlü türlü güzel ağaç yetiştirdi. Bahçenin ortasında yaşam ağacı ile iyiyle kötüyü bilme ağacı vardı."

16. "Ve ona, "Bahçede istediğin ağacın meyvesini yiyebilirsin" diye buyurdu."

17. "'Ama iyiyle kötüyü bilme ağacından yeme. Çünkü ondan yediğin gün kesinlikle ölürsün.'"

18. "Sonra, "Adem'in yalnız kalması iyi değil" dedi, "Ona uygun bir yardımcı yaratacağım.'"

22. "Adem'den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Adem'e getirdi." (Bible -Genesis)

3.2. İslam İnancında Yaratılış

İslam inancının kutsal kitabı olan Kur'an'da yaratılıştan bahsederken iki temel evreye değinmek gerekmektedir. Bu evreler Adem'in yaratılışı ve insanlığın yaratılışıdır. Kur'an-ı Kerim, islamiyet inancına göre Cebrail adındaki melek aracılığıyla Hz. Muhammed'e iletilen vahiylerin toplandığı kitaptır. Kitabın, Milattan Sonra 610 yılında gelmeye başlayan vahiyler ile 23 yılda tamamlandığı anlatılmaktadır⁴⁴.

---

⁴⁴WIKİZERO, Wikipedi Özgür Ansiklopedi, Kur'an, <http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvS3VyJ2Fu> (Erişim Tarihi: 19.05.2019).

3.2.1.Kur'an-ı Kerim'de Yaratılış

"Andolsun biz insanı çamurdan bir hūlasadan yarattık. Sonra onu insanı sarp ve metin bir karargahta bir nutfe yaptık. Sonra o nutfeyi alaka hâline getirdik, derken o alakayı mudga yaptık, o bir çiğnem eti kemik(lere) çevirdik o kemiklere de et giydirdik. Sonra onu başka yaratılışla inşa ettik"⁴⁵.

"Her birinizin yaratılışı ana rahminde nutfe olarak 40 gün derlenip toparlanır. Sonra aynen öyle alaka olur. Sonra yine öyle mudga hâlinde kalır. Ondan sonra melek gönderilir. Ona ruh üfler"⁴⁶.

"Allah sizi (Hz. Âdem'i) bir topraktan, sonra bir meniden (Hz. Âdem'in neslini) yarattı." (Fatır, 35/11).

"Andolsun ki biz insanı çamurdan süzölmüş bir hūlasadan yarattık." (Mü'minun, 23/12).

"O'dur ki her şeyin yaratılışını güzel yaptı ve insanı yaratmaya çamurdan başladı." (Secde, 32/7).

"Andolsun biz insanı kuru bir çamurdan, değişmiş cıvık balçıktan yarattık." (Hicr, 15/26).

"İblis: 'Ben bir salsaldan değişken bir balçıktan (Hameinmesnun) yarattığın insana secde edemem.' dedi." (Hicr, 15/33).

"...sizi yarattık, sonra size şekil verdik, sonra da meleklerle: 'Âdem'e secde edin.' dedik." (A'raf, 7/11).

"Halbuki O, sizi çeşitli merhaleler hâlinde yarattı." (Nuh, 71/14).

"...sonra onu bambaşka bir yaratık (insan) yaptık." (Mü'minun, 23/14).

⁴⁵Adem Tatlı, Kur'an-ı Kerim Mü'minun, <https://sorularlailamiyet.com/kuran-i-kerime-gore-insanin-yaratilisi-nasildir-0> (Erişim Tarihi: 19.05.2019).

⁴⁶Müslim, İmam (2014). Sahih-i Müslim ve Teceremesi. (Çev. Mehmet Sofuoğlu), İrfan Yayıncılık. C. VIII s. 114.

"Onun (şeklini) düzeltip ona ruhumdan üflediğim zaman, kendisi için derhal (bana) secdeye kapanın." (Sa'd, 38/72).

"Ey insanlar, eğer öldükten sonra dirilmek hususunda herhangi bir şüphe içinde iseniz, şu muhakkaktır ki biz sizi (aslınızı) topraktan, sonra (onun neslini) insan suyundan (spermadan) sonra alaka (yapışan şey)'dan daha sonra da hilkatini belli belirsiz bir çığnem etten yarattık (ve bunları) size (kudretimizin kemalini) apaçık göstereyim diye (yaptık) sizi dileyeceğimiz muayyen bir vakte kadar rahimlerde tutuyoruz, sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyoruz." (Hacc, 22/5).

"Biz insanı en güzel biçimde yarattık." (Tin, 95/4)⁴⁷.

Bu ayetlerden de anlaşıldığı üzere Kur'an-ı Kerim insanın yaratılışında su ve toprağın büyük bir önem taşıdığını vurgulamaktadır. Bu yönüyle Kur'an-ı Kerim'deki yaratılış anlatısı, Türk Yaratılış Destanı'ndaki yaratılış anlatısı ile birbirine benzer içerikler bulundurmaktadır.

3.3. Musevi İnanışında Yaratılış

Musevi inancının kutsal kitabı olan Tevrat'ta yaratılış konusunda Türk Yaratılış Destanı ile benzer motifler içermektedir. İncil'de olduğu gibi öyküleyici bir dil kullanılmıştır. Tevrat'taki yaratılış anlatısı, Kur'an'daki gibi sureler halinde birbirinden bağımsız olarak değil bir bütün halinde verilmiştir. Musevilik inancında iki kutsal kitap bulunmaktadır, bunlar Tevrat ve Zebur isimli kitaplardır. Bu iki kitabın birleştirilmesiyle Tanah adında bir kitap yapılmıştır. Tanah, Hristiyanlar tarafından da kutsal kabul edilmektedir. Araştırmamızda isim aşinalığı dolayısıyla, Musevi inancından ve kutsal kitabından bahsedilirken Tevrat ismi kullanılmaya devam edilecektir. Tevrat'ın içeriğinin Babil kitaplıklarından aktarıldığı görüşü mevcuttur. Kur'an-ı Kerim'de bahsedildiğine göre Tevrat, Musa isimli elçiye indirilmiştir⁴⁸.

⁴⁷ Adem Tatlı, Ku'an-ı Kerim'e Göre İnsanın yaratılışı Nasıldır, <https://sorularlailamiyet.com/kuran-i-kerime-gore-insanin-yaratilisi-nasildir-0> (Erişim Tarihi: 19.05.2019).

⁴⁸ WİKİZERO, Wikipedi Özgür Ansiklopedi Tevrat, <http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvVGV2cmF0> (Erişim Tarihi: 19.05.2019).

"Sonra iyilik edenlere nimetimizi tamamlamak, her şeyi açıklamak, hidayete erdirmek ve rahmet etmek maksadıyla Musa'ya da Kitab'ı (Tevrat'ı) verdik. Umulur ki, Rablerinin huzuruna varacaklarına iman ederler." (En'am, 154. ayet.)

3.3.1. Tevrat'ta Yaratılış

"Allah, her şeyden önce göğü ve yeri yarattı. Her yer boş ve karanlıktı ve su ile kaplıydı. Allah'ın iradesi ile ışık meydana geldi. Işığa gündüz ve karanlığa da gece adı verildi. Zamanla gök kubbesi oluştu. Ardından toprak yaratıldı. Toprağın olduğu yere kara, suların olduğu yere de deniz adı verildi. Allah'ın iradesi ile yeryüzünde bitkiler ve meyveler yaratıldı. Mevsimler ve günler belirlendi. Allah, göklerde uçan, denizlerde yüzen ve yeryüzünde dolaşan çeşitli hayvanları yarattı. Allah, varlıkların oluşumu sürecinde en son insanları yarattı ve bu yaratılış merhalesini altı günde tamamladı"⁴⁹.

Görüldüğü üzere üç büyük dinde de su ve toprak yaratılışın temelleri olarak belirtilmiştir. Bu durum anlatıların doğru ya da yanlış olduğu konusunda bir kaynak teşkil etmemekle beraber kültürel benzerliklerin ve genel bir ortak anlayışın varlığını göstermektedir. Destan ile dinlerin karşılaştırmak için seçilmiş olmasının nedeni, destanın yaratılış olgusunu kendine göre açıklaması ve bir olaylar zincirini konu almasıdır.

---

⁴⁹Evin Bilge, Kutsal Metinlerde Yaratılış, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Diyarbakır 2013. cilt 15. sayı 1. s.132.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK YARATILIŞ DESTANI'NDAKİ İYİ - KÖTÜ KARAKTERLER

Türk Yaratılış Destanı'nda meydana gelen olaylar, belli karakterler etrafında şekillenmektedir. Destanda ismi geçen kahramanlar insan üstü özelliklere sahip olsalar da kıskançlık, kızgınlık, üzüntü, korku gibi insani duygularbarındırmaktadır. Karakterler insani duygularla birlikte toplumsal yaşantıda iyi ve/veya kötü olarak değerlendirilen davranışlar sergilemektedir. Bu davranışlar Yaratılış Destanı'nın temelini oluşturmaktadır.

4.1. Türk Mitolojisindeki İyilik Tanrılarının Özellikleri

Yunan Mitolojisinin en büyük tanrısı olan Zeus, keyfine düşkün ve kurnaz bir tanrıdır. Birbirinden farklı kılıklara girip kadınları kandırır. Tek korkusu karısı Hera'nın gazabıdır. Türk inanışlarındaki tanrılar ise oldukça farklıdır. Türk tanruları genel olarak merhametli ve iyilik yapmayı severler. Tanrıçalar ise şefkatli ve güzeldir. Altaylılar'ınGünana ve İline tanruları şefkati temsil ederken, Ayzıt güzelliği temsil etmektedir. Altay Türkleri'nin ilk büyük tanrısı olan Kayra Han, her şeyi karşılık beklemeksizin yaratarak en büyük iyiliği sergilemiştir. Yarattığı insanları koruması için, yine kendi yarattığı kutsal varlıkları görevlendirmiştir. Sümer Tanruları Anu, Enlil ve Ea da Kayra Han gibi koruyucu ve iyi tanrılardır.

Hititler ve Sümerler'de her bölgenin her şehrin bile koruyucu tanruları vardır. Bu tanrılar, bölgedeki insanları kötü tanrıların şerrinden, hastalıklardan ve felaketlerden korumaktadır. İyilik ve kötülük tanruları arasında insanlara kötülük yapmak ve insanları korumak adına mücadele hiç eksik olmamıştır. Büyük çoğunlukla iyi tanrılar galip gelerek insanları kötü tanrılarının kötülüklerinden korumuş ve kurtarmışlardır⁵⁰.

---

⁵⁰Bayram Erdoğan, Sorularla Türk Mitolojisi, Pozitif Yayınları, İstanbul 2007, s. 44.

4.2. Türk Mitolojisindeki Kötülük Tanrılarının Özellikleri

Erlık, Altaylar'ın en büyük kötülük tanrısıdır. Yeraltında oturmaktadır. Kardeşi olan Ülgen ise iyi bir mizaca sahiptir. Erlık'in tek yaptığı emrindeki diğer kötülük tanrılarını kullanarak insanlara kötülük etmektedir. Ancak Erlık'in oğulları yeryüzündedir. Onlar insanlara iyilik yapmak için uğraşır ve Erlık'in yeryüzüne gönderdiği diğer kötülük tanrılarıyla savaşır. Sümerlerin en bilinen kötülük tanrıları Nergal ve Ereşkigal'dır. Sümerler'in Targanneme adlı tanrısı yalancı, kötü ve yılan gibi zehirlidir. Türk Mitolojisi'nden Hint Mitolojisi'ne geçen Rudra, hain ve kötü olduğu kadar iyi olduğu yanları da fazla olan bir tanrıdır. Altay Türkleri'nin gökyüzünde yaşayan tanrısı Yalpagan, yedi başlı bir kötülük tanrısıdır. Yağmur Tanrısı olan Ağada, siyah bir deniz canavarı kılığındadır. Etiler'de Maynos adında Cehennem Tanrısı bulunmaktadır⁵¹.

4.3. Türk Tanrıları'nın Biçimsel Karşılıkları

Büyük Türk tanrılarında bazılarının bilinen ya da tasvir edilebilecek bir görüntüsü yoktur. İsimleri ile bilinirler, görünmemiş ya da görünmezdir. Bu tanrılar büyük güçlere sahiptir. Yine de tanrıların bir kısmı biçimsel görünüşleri ve onları temsil eden isimleriyle bilinmektedir.

Biçimsel varlığa sahip tanrılardan birkaçı şunlardır: Erlık Han ve Kayra Han (Kayra Han'ın kızları ve oğulları insan şeklindedir). Yakutlar'ın güzellik tanrısı Ayzıt ve Elamlılar'ın tanrıçası İnşuşinak güzel bir kadın şeklindedir. Sümerler'e ait Ninli ve Nane adlarındaki tanrıçalar da gür saçlı, dik ve büyük göğüslü olarak betimlenmiştir. Sümer ve Hint tanrılarının çoğu sakallı, bazılarının başlarında külah, bazılarında ise tanrılıklarının göstergesi olan iki ya da dört boynuzlu taç bulunan insan şeklindedir. Türk ve Doğu tanrıları da savaşçı birer insan suretinde gösterilmektedir. Tanrı olarak kabul edilen bitkiler de bulunmaktadır. Tiamat dişi, kocası Kingo erkek birer dev olarak, Lakhmu ve Lakhamu adındaki tanrısal güçlere sahip varlıklar da büyük yılanlar olarak betimlenmiştir.

Sümer tanrısı Enli boğa, Nergal aslan, Ağada ise deniz canavarı şeklindedir. İnsan ya da hayvan olarak betimlenen tanrılardan bazılarının dört gözlü dört kulaklı olduğu bilinmektedir. Bunların gözleri dört kat iyi görür, kulakları dört kat daha iyi duyar. Sümerler'in Ningirsu isimli tanrısı yarı insan yarı hayvan tanrılardandır. Kartal

⁵¹a.g.e. s. 45.

kanatları bulunmaktadır. Darak isimli tanrının ise keçi ayakları vardır. Altaylar'ın Suyla isimindeki ruhlarının gözleri at gözü, ağzı kartal gagası, kulakları eşek kulağı ve saçları da yılan şeklindedir⁵².

4.4. Kayra Han

Tanrıların en güçlüsü olarak kabul edilmektedir. Yaratılış Destanı'nda Kayra Han kendinden sonraki varlıkların tamamını yaratmış ama varoluşuna dair bir açıklama getirilmemiştir. Yaratılış Destanı'nda anlatımın başladığı ilk cümlede sadece “Kayra Han” ve “su”dan bahsedilmekte ve varlıkları mistik bir sır olarak kalmaktadır. Ülgen, Mergen ve Kızagan adlarında üç çocuğu vardır. Bazı Şaman dualarında Mergen ile Kızagan'dan, Ülgen'in emrindeki iyi ruhlar olarak bahsedilmektedir⁵³. Bu tanımlar dilden dile dolaştıkları için yazılı kaynaklar arasında bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu tanımlardan bazılarında Erlik, Kayra Han'ın oğlu bazılarında ise yarattığı bir varlıktır.

Kayra Han'ın yaratıcılığı evrende olaylara ve harekete neden olan ilk güçtür. Bu gücün ona nasıl ya da kim tarafından bahsedildiği bilinmemektedir. Bilinen, ilk bilinçli varlık olduğu, sonraki bilinçli ve bilinçsiz varlıkların tamamının onun isteği üzerine varolduğudur. Farklı Türk destanlarında Kayır Han ya da Kayrakan gibi isimler bulunmakta fakat isimler birbirine benzese bile Kayra Han ile karıştırılmamalıdır. Yarattığı gökyüzünün 17. katında oturmaktadır. Kendinden sonraki tanrıların da yaratıcısı Kayra Han'dır. Evrenin kaderini belirleyen iyilik yönü ağır basan bir tanrıdır. Yeryüzünü yaratmış ve dokuz dalı olan bir ağaç dikmiştir. Bu ağacın adı Ulu Kayın ya da Yaşam Ağacı olarak bilinmektedir. İnsanların atası olan dokuz ırkı da bu ağacın dallarından türeterek dokuz boyla insanlığın dünyaya dağılmasını sağlamıştır. Er Kişi'yi cezalandırdıktan ve onu yeraltına hapsedtikten sonra ona Erlik adıyla birlikte yeraltı tanrısı olma emrini vermiştir. Yunan Mitolojisi'ndeki Zeus ile benzerliği bulunmaktadır. Kışları yeryüzünde, yazları da gökyüzünde geçirmektedir⁵⁴.

⁵²a.g.e. s. 47.

⁵³Murat Uraz, Türk Mitolojisi, Hüsniyat Matbaası, İstanbul 1967, s. 44.

⁵⁴Atatürk Okulu. Türk Mitolojisi, <https://ataturk.org.au/wp-content/uploads/docs/TURK-MITOLOJISI.pdf> (Erişim Tarihi: 05.20.2019).

4.4.1. İyi Karakter Kayra Han

Kayra Han kaynaklarda iyi niyetli bir tanrı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamayı Yaratılış Destanı'ndaki davranışları incelenerek doğrulayabilmekteyiz. Kayra Han destana göre ilk varlıktır. Suyun içinden gelen bir sesle yaratma fikrini edinmiş ve Erlik'ivaretmiştir. Sudan gelen sesin sahibi Türk dillerinde Ağ Ana, Ürün Ene, Şura Ene, olarak da anılmaktadır. Deniz Tanrıça'dır. Işıktan bir bedeni bulunmaktadır⁵⁵. İlhamı Ürün Ene vermiştir ve Kayra Han'da uygulamıştır. Kayra Han'ın yaratma güdüsünün ihtiyaçtan kaynaklanmadığı destandan anlaşılmaktadır. Kayra Han sesin kendisine verdiği ilhamı dinlemiştir, karşılıksız olarak Erlik'i yaratmıştır ve ondan bir istekte bulunmamıştır. Varlığının içinde bulunduğu suyu Erlik ile paylaşmıştır. Bu durum Kayra Han'ın paylaşımcı bir varlık olduğunu göstermektedir. Paylaşımcılık toplum hayatında iyi davranışlardan biri olarak kabul edilmektedir. Sadece bir sese itibar göstererek bir varlık yaratması Kayra Han'ın iyi huylu olduğunun göstergesidir. Yarattığı varlığı kendine bağlamamış, kendi düşünceleri ve istekleri bulunan bir varlık halinde yaratmıştır. Bu durum, Kayra Han'ı bahşedici konumuna getirmektedir.

Kayra Han, tanrıların tanrısı olduğu için somut niteliklerine dair betimlemeler yapılmamıştır. Davranışları ve soyut nitelikleri anlatılmıştır. Bu nitelikler Yaratılış Destanı göz önünde bulundurularak sıralanırsa: yaratıcılık, bağışlayıcılık, paylaşımcılık, adalet, koruyuculuk olarak tanımlanabilir. Bu meziyetlerin tamamı toplumsal hayatta iyi olarak nitelendirilen davranışlardır. Kayra Han yaratmıştır, Erlik onu kıskanmış, ondan güçlü olduğunu sanmış, onun üzerine çıkmak istemiş fakat başaramamıştır. Kayra Han Erlik'i ölümden kurtarmıştır. Yeni insanlar ve hayvanlar yaratmıştır. Onları Ulu Ağaç'ın yemişleriyle beslenmeleri için serbest bırakmıştır. Erlik'e kendine gökler yapması için izin vermiş, istediği gibi bir gökyüzü yapmasına imkan sağlamıştır. Gök Oğul'u insanlara göndermiş, onlara yeni şeyler öğretmesi için görevlendirmiştir. Yeraltına kilitletiği Erlik'i bir kere daha affetmiştir. Kötü ruhları insanlardan uzaklaştırmış, gitmeden önce yardımcılarını insanları korumaları için yeryüzünde bırakmıştır. Bu olaylar sırasında Kayra Han hep var edicilik ve bağışlayıcılığı ile dikkat çekmektedir. Kendisine ve yarattığı insanlara Erlik tarafından yapılan kötülükleri bağışlamıştır. Yeni varlıklar yaratıp insanlara yardımcı olmaları için görevlendirmiştir. Tüm bunların karşılığında bazı kurallar koymuş ama insanlardan ya da yarattığı diğer varlıklardan kendisi için özel hiç bir istekte

---

⁵⁵a.g.e.

bulunmamıştır. Bu davranışları Kayra Han'ın mutlak iyi bir karakter olduğunu göstermektedir.

4.5. Erlik

Erlik, Kayra Han tarafından yaratılan ilk varlıktır. Yeraltında yaşamaktadır. Kendisi için kara bir güneş yaratmıştır. Bu kara güneşten yayılan kara ışıkla yeraltını aydınlatmaktadır. Erlik'in bir sarayı bulunmaktadır. Bu sarayın çatısı demirden, ocağı çamurdan yapılmıştır. Sarayının kapısında Erlik'in tahtı bulunmaktadır. Kılıcı yeşil, kalkanı yassı demirden yapılmıştır. Dokuz adet eğrlenmiş boğa Erlik'in emrinde bulunmaktadır. Erlik tasvirlerinden birinde korkunç bir ihtiyar olarak betimlenmiştir. Kaşları ve gözleri kömür gibi siyah, sakalı dizlerine kadar uzamış ve çatal şeklindedir. Bıyığı yaban domuzunun azı dişlerine benzemektedir ve kulaklarının üstünden geçmektedir. Çenesi tokmağa benzer, ağaç köklerine benzeyen boynuzları bulunmaktadır. Saçları simsiyah ve kıvrıktır. Bir şaman duasında:

"Bindiği kara küheylan, döşeği kara kunduz derisinden, beline kuşak yetişmez, göz kapağı bir karış, kara bıyık, kara sakalı, kovası kişi göğsünden, kadehi kurumuş kafa tasından, kılıcı yeşil demirden, kürek kemikleri yassı demirden, dizgini kara ipekten, kamçısı kara yılan..."

şeklinde tarif edilmiştir⁵⁶. Bütün kötü ruhlar ve varlıklar, Körmösler, Karaozotlar, Ötkerler Erlik'in hizmetindedir. Erlik'in beş tane oğlu, iki tane de kızı vardır. Bulunduğu yeraltı evreni dokuz kattan oluşmaktadır. Bu katların her birinde kötü ruhları temsil eden kötü birer tanrı bulunmaktadır. Tanrıların tamamı Erlik'in idaresindedir. İnsanlar Erlik'in gazabından ve gücünden korkmaktadır. Erlik'ten korunmak için kurban keserler, bu kesilen kurbanların en makbul olanı koyu renkli atlardır.

Araştırma yazımızın önceki bölümlerinde bahsedildiği gibi birbirinden farklı bilgiler içeren anlatılara göre karakterlerin tasvirleri ve yaratım ve bağlılık durumları değişmektedir. Başka bir anlatıda Erlik'ten şu şekilde bahsedilmektedir:

"Kara Han, yeryüzünde insanlar çoğalmaya başlayınca, ilk yarattığı insan kendisinden sonrakileri baştan çıkarmaya ve onlara fenalık etmeye

---

⁵⁶Murat Uraz, Türk Mitolojisi, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul 1967, s. 40.

çalışıyordu. Kara Han buna kızdı, onu yer altına göndererek adını (Erlık Han) koydu"⁵⁷.

4.5.1. Kötü Karakter Erlık

Erlık, Yunan mitolojisindeki Hades karakteri ile eşdeğerdir. Kötülük yapan tanrı ruhu olarak, günümüzde ise kötü cin olarak tanımlanır. Destandaki rolü incelendiğinde Erlık'ın karakteristik özellikleri şu şekilde sıralanabilir: Bencil, açgözlü, kendini beğenmiş, yalancı, şiddet uygulamaktan çekinmeyen bir varlıktır. Erlık, bu özellikleri günümüz toplumunun değer yargıları göz önünde bulundurulduğunda kötücül bir varlıktır. Erlık kendini yaratan Kayra Han'dan daha güçlü olduğunu düşünüp onun üstünde uçmak istemiştir. Hayatını kurtaran Kayra Han'ın yarattığı insanları kandırması ve onları Kayra Han'ın yasakladığı işleri yapmaya ikna etmiştir. Kayra Han tarafından cezalandırılan Erlık kendi insanlarını yaratması için verilen gücü, kötü varlıklar türetmek için kullanmıştır.

4.6. Ürün Ene

Ürün Ene birçok mitolojide Deniz Tanrıça'dır. Sadece Kayra Han ve su varken ortaya çıkmıştır. Tanrı Kayra Han'a sudan yaratma ilhamını veren sesin sahibi Ürün Ene'dir. Işıktan oluşan bir bedene sahiptir. Hayatın başlangıcına vesile olan bu tanrıçanın Akdeniz'de yaşadığına inanılmaktadır⁵⁸.

4.7. Doğanay

Doğanay karakteri ilk yaratılan insanlardan olmasının yanında Cennet'ten kovuluş hikayesindeki Adem karakteriyle de benzerlikler taşımaktadır. Dini inanışlardaki Şeytan'ın kandırarak Cennet'ten kovulmasına neden olduğu Adem ve Havva anlatısı Yaratılış Destanı'nda da aynen bulunmaktadır. İsimler değişik olmasına rağmen karakterlerin başlarından geçen olaylar büyük benzerlikler içermektedir. Kayra Han'ın yarattığı ilk erkek insanın adı Doğanay'dır⁵⁹. Erlık, Doğanay'a yasak yemişlerden yemesini söylemiştir. Doğanay'ın karısı Ece bu yemiştenden yemiştir. Böylece ikisi de Kayra Han tarafından cezalandırılmıştır.

⁵⁷a.g.e. s. 41.

⁵⁸Atatürk Okulu. Türk Mitolojisi, <https://ataturk.org.au/wp-content/uploads/docs/TURK-MITOLOJISI.pdf> (Erişim Tarihi: 05.20.2019).

⁵⁹Rabia gökçen Kayabaşı, Altay Yaratılış Miti ile M. Necati Sepetçioğlu'nun Yaratılış Destanının Yüzeysel Yapı Unsurları Bakımından Karşılaştırılması, International Journal Of Eurasia Social Sciences, Sayı: 7, Konu: 22, s. 242.

4.8. Ece

Tanrı Kayra Han'ın yarattığı ilk kadın insanın adı Ece'dir⁶⁰. Ece, Doğanay'ın karısıdır. Erlik, Doğanay ve Ece'yi yaşam ağacının yasak meyvelerinden yemesi için kandırıp, Kayra Han tarafından cezalandırılmalarını sağlamıştır. Ece, Erlik tarafından kötülüğe uğrayan ilk insanlardandır.

4.9. Gök Oğul

Gök Oğul, Kayra Han'ın insanlara yaptığı kötülükler üzerine Erlik'i yeraltına sürmesinden sonra insanlara yardımcı olması için dünyaya gönderdiği tanrısal varlıktır. Hem Tanrı Kayra Han'ın elçisi hem de insanlara birçok şey öğreten bir melektir. Gök Oğul, insanlara dünyada nasıl hayatta kalacaklarını öğretmiştir. Erlik'in yeraltından Gök Oğul'a yalvarması üzerine Kayra Han'dan Erlik adına izin istemiş ve onun Kayra Han ile görüşmesi için istekte bulunmuştur. Erlik gibi kötücül bir varlığa bile yardım etmesi Gök Oğul karakterinin iyi bir varlık olduğunu göstermektedir⁶¹.

4.10. Ulu Kişi

Ulu Kişi, Tanrı Kayra Han'ın en sevgili yoldaşı ve meleklerin de başıdır⁶². Erlik'in insanların gökyüzünde bolluk bereket içinde yaşarken, Kayra Han'ın insanların yeryüzünde zorluklar içinde yaşaması hoşuna gitmemiştir. Erlik ve halkını gökyüzünden indirmek için Erlik ile savaşmış fakat yenilmiştir. Kayra Han'ın güçlendirmesiyle yeniden Erlik ile savaşmış, bu sefer kazanmıştır.

4.11. Yılan ve Köpek

Yılan ve köpek, Kayra Han tarafından yaratılmıştır. Görevleri yaşam ağacının yasak meyvelerinin insanlar tarafından yenmesini engellemektir.

Yılan, Erlik'in yemişlerden kendisine yedirmesi sonucu görevlerinde başarısız olmuş ve Tanrı Kayra Han tarafından cezalandırılmıştır⁶³.

---

⁶⁰a.g.e. s. 242.

⁶¹a.g.e. s. 242.

⁶²a.g.e. s. 243.

⁶³a.g.e. s. 242.

4.12. Ağca Dağ

Ağca Dağ, Kayra Han tarafından, ölen insanların ruhlarını Erlik'ten ve onun kötücül ruhlarından korumakla görevlendirilmiştir⁶⁴.

4.13. Gün Aşan

Gün Aşan, Kayra Han tarafından insanları iyiliğe sevk etmek ve yeraltının kapısında beklemekle görevlendirilmiştir. Erlik'in kötü ruhlarının yeryüzüne çıkmasını engellemek ve yardıma ihtiyacı olan her türlü varlığı korumakla görevlendirilmiştir⁶⁵.

---

⁶⁴a.g.e. s. 243.

⁶⁵a.g.e. s. 243.

BEŞİNCİ BÖLÜM

UYGULAMA ÇALIŞMASININ ANALİZİ

Türk Yaratılış Destanı içerik, karakter tasarımı, kavramların ele alınışı bakımından çizgi roman formunda biçimlendirilmiştir. Anlatım dili olarak çizgi roman formunun seçilmesiyabancı uygulamalardaki örnekler gibi zaman içinde hem bir çizgi roman piyasasının oluşmasına hem de kültürel tanıtımın yabancı toplumlara daha hızlı bir şekilde aktarılmasına katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Mitlerden ve destanlardan çıkarak farklı formlarda biçimselleştirilmiş karakterlere, The 300, Hellboy, Watchmen gibi grafik romanlarda rastlanmaktadır. Yaratılış Destanı'nın yazıya geçirilmiş oldukça uzun hikaye metni olması, olayların bir başlangıcı ve bir sonu bulunması, başlayıp biten bir grafik roman uygulaması için tüm gereklilikleri karşılamaktadır.

5.1. Grafik Roman Nedir

İnsanların görsel imgelere yazıya oranla daha hassas olduğu bir gerçektir. Resimli hikayeler yazıya göre daha dikkat çekicidir. Çizgi romanlar okuyucuyu yakalamakta, okuma ve çizgi roman takip etme alışkanlıklarının devam etmesini sağlamaktadır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda bireylere okuma alışkanlığı aşılamanın en kolay ve eğlenceli yollarından biri de grafik roman kültürünün yaygınlaştırılmasıdır.

Çizgi romanlar elle çizilmiş belirli aralıklarla yayınlanmaya devam eden ve hikaye anlatan resimli dergilere verilen isimdir. Çizgi romanlar ilk ortaya çıktığı zamanlarda gazetelerde 4 veya daha uzun kareler halinde yayınlanmaktaydı. Sonraki zamanlarda gazetelerden ayrılıp kendi halinde bir yayın haline dönüşmüştür. Çizgi romanların iki ana unsuru çizim ve yazılardır. William Hogarth (1697-1764) toplumsal olayları gülünç ve abartılı hale getirerek, toplumun yozlaşmış taraflarını çizerek dikkat çekmiş ve ilk çizgi roman örneklerini oluşturmuştur⁶⁶.

---

⁶⁶Bartu Yilmazer, Dosya Konusu: Çizgi Roman Nedir ve Nasıl Ortaya Çıkmıştır, <https://www.cizgiroman.com.tr/dosya-konusu-cizgi-roman-nedir-ve-nasil-ortaya-cikmistir.html> (Erişim tarihi: 10.06.2019)

5.2. Grafik Roman ve Çizgi Roman

Hem Grafik romanlarda hem çizgi romanda da aynı teknikler söz konusudur. Aralarındaki fark, çizgi romanların süreli olarak yayınlarına hala devam ediyor olmasıdır. Grafik romanlar ise hikayesi tamamlanmış, ciltlenmiş, kendi başına yayın haline gelmiş çizgi romanlara verilen isimdir. Yayın hayatına devam eden çizgi romanlar ciltlenip fasikül haline getirildikten sonra grafik roman adını da alabilir.

Çizgi Romanın gelişimi ilk olarak 1800'lü yıllarda Fransa ve Belçika'da başlayıp gelişmiştir. 1920'li yıllarda yayınlanan Tintin (Tenten), bu alanda bilinen başarılı bir çizgi roman örneğidir. Axterix, Lucky Luke (Red Kid) ve Les Schtroumpfs (Şirinler) de birçok dile çevrilerek farklı ülkelerde de yayınlanmış ve tanınmıştır ancak 1980'lere gelindiğinde Amerikan çizgi romanının etkisi diğer ülkelerin çok üzerine çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı öncesinde çizgi roman örnekleri veren Almanya, savaş sonrasında girdiği sosyal ve ekonomik sıkıntının etkisiyle çizgi roman alanında geri kalmıştır. Türkiye'de ise çizgi roman ilk olarak resimli çocuk ve mizah (Gırgır, Le-Manyak, Lombak) dergilerinde görülür ancak piyasada özel bir alana sahip değildir.

Çizgi romanlar tür özellikleri açısından resim ve metnin bir arada olması sebebiyle takip edilmesi kolay bir kurguya sahiptir. Uzun hikayelere oranla daha kısa sürede okunabilme özelliği, aynı zamanda görsellerdeki evrenselliği, çizgi romanları farklı milletlerin ortak buluşma noktası haline getirir. Böylece değişik kültürlerin tanıtımında bir araç olarak kullanılabilir⁶⁷.

Çizgi romanların çoğu ortalama 20 sayfa içinde başlar ve biter. Akıl ve mantık sınırlarını zorlayan episodik öykülerden oluşabilmektedir. Bazı çizgi roman araştırmacıları çizgi romanın yerine kullanılan grafik roman tanımının yetişkin okuyucunun dikkatini çekmek için ortaya çıkarıldığını savunmaktadır⁶⁸. Bu durum daha önceden süreli olarak yayınlanan çizgi romanların fasikül haline getirilip tek bir hikayeyi baştan sona anlatacak şekilde piyasaya sürülmüş olması sebebiyle kabul edilebilir olsa bile, süreli olarak yayınlanmamış sadece tek veya birkaç dergi olarak hazırlanmış ve yetişkinlere yönelik içeriğe sahip grafik romanların varlığı sebebiyle geçerliliğini yitirmektedir. Sonuç olarak çizgi roman grafik romandan belli şartlar altında ayrılmaktadır. Bu ayrıma en iyi örnek

⁶⁷Aliye Uslu Üstten, Salim Pilav, "Temel Seviyede Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Çizgi Romanların Öğrenme Düzeyine Etkisi" (Ana Dili Eğitimi Dergisi, 4(4), 599-606)

⁶⁸a.g.e. s. 256

olabilecek çalışma Frank Miller tarafından oluşturulan Sin City isimli grafik romandır. Karanlık bir öyküyü yetişkin okuyucu kitlesine uygun olarak anlatmakta olan bu çalışma, yakın zamanda sinemaya da aktarılmış ve büyük dikkat çekmiştir⁶⁹. Grafik romanlar arasında en bilinen örneklerden biri de oldukça güçlü bir senaryo ve çizimlere sahip olan Watchmen isimli çalışmadır. Alan Moore tarafından yazılan grafik romanın çizimleri Dave Gibbons tarafından yapılmıştır. Grafik romandaki karakterlerden en çok dikkat çeken, eserdeki tek süper güce sahip olan Dr. Manhattan'dır. Bu karakter o kadar güçlüdür ki, bir maddenin atomlarını ve atom altı parçacıklarını kontrol edebilir, herhangi bir maddeyi başka bir yere ışınlayabilir, yok edebilir, yoktan var edebilir, kısaca Tanrısal özelliklerin tamamına sahiptir. Bu durumda Dr. Manhattan karakteri mitoloji ya da dini anlatılarda gücünün sınırı olmadığı belirtilen Tanrı olarak adlandırılan yaratıcı varlığın bir yorumudur⁷⁰.

Amerikan çizgi romanının ilk ortaya çıktığında konulmuş olan comic ismi, çizgi romanın daha karikatürize anlaşılıp edebiyattan ayrılmasına yol açmıştır. Edebi bir eser olarak değer görmeyen çizgi romanlar zamanla kendi takipçi kitlesini yaratmış ve sanat - edebiyat arasında kendine bir yer bulmaya başlamıştır.

Çizgi roman piyasası 1940'lı yıllarda milyonlarca dolarlık bir sektör haline gelmiştir. 1941 yılında Amerika'da 150 farklı çizgi roman dergisi çıkmaktaydı. Aylık satışı 10 milyon adet olan bu dergilerin 1943 yılında ise aylık tirajları 18 milyonu bulmuştur. Bu durum daha 1943 yılında Amerika'da 72 milyon dolarlık bir pazarın oluşmasını sağlamıştır. O dönemde Amerika'daki çizgi romanların satışı, piyasadaki dergilerin toplam satışının üçte birine denk gelmektedir⁷¹. Bu durum ileriki yıllarda çizgi romanlardan türetilen filmlerle milyarlarca dolara kadar yükselmiştir. 2016 yılında sadece Kuzey Amerika'daki basılı ve dijital çizgi roman satışlarından elde edilen gelir 1.085.000.000 dolardır. 2016 yılında 590 milyondolar grafik romanlardan gelirken, 405 milyon dolar çizgi romanlardan gelmiştir⁷². Bu kadar yüksek gelir elde edilebilecek bir sektörde Türkiye'nin bulunmaması sadece maddi olarak değil, kültürel tanıtımın ve okuma alışkanlığının kazandırılması konusunda büyük bir kayıptır. Yabancı kaynaklı çizgi

⁶⁹Frank Miller, Frank Miller's Complete Sin City Library, Dark Horse Comics (2005).

⁷⁰Alan Moore, Dave Gibbons (çeviri: Can Kantarcı), Watchmen, İthaki Yayınları, İstanbul 2016.

⁷¹Şenol Bezci, Maus: Grafik Roman ve Edebiyat, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi. 55, 2 (2015), s. 251-270.

⁷²Berke İmam, Son 5 Yılın Artan Popülaritesi: Çizgi Roman, <https://www.cizgikafe.com/2017/07/son-5-yn-artan-popularitesi-cizgi-roman.html> (Erişim Tarihi: 10.06.2019).

romanların baş kahramanlarının da mitolojik karakterlerden (Thor, Zeus v.b.) esinlenme ya da bire bir alınmış olması Yaratılış Destanı'nın karakterlerinin kullanılarak bir grafik roman haline getirilmesinde çıkış noktası olmuştur.

21. yy.da dünyada en çok satan çizgi ve grafik romanların üretici ülkesi Amerika'dır. Özellikle iki büyük çizgi roman şirketi ile piyasa gelirinin en yüksek kısmını kazanmaktadır. Bu şirketler DC Comics ve Marvel Comics şirketleridir.

5.2.1. DC Comics (Detective Comics)

Detective Comics adını alacak olan National Allied Publications adlı yayınevi, Action Comics adı ile 1938 yılında çizgi bantların derlenerek hazırlandığı Superman'e yer verir. Bu sayı Amerikan çizgi romanının altın çağının başlangıcı olarak kabul edilir. İlk kez süper güçleri olan bir kahraman karikatür piyasasında yer alarak gözlüklü, pasif sayılabilecek sıradan Amerikan okuyucusunun içinde her şeyi yapabilen bir kahraman olabilme umudunu doğurur. Kısa sürede başka karakterlerin de piyasaya sürülmesiyle süper kahraman olgusu yaygınlaşır ve pek çok kostümlü kahraman yaratılır. Buna rağmen hikâye kurgusu, karakter oluşumu ve daha ciddi konulara değinen çizgi roman ve süper kahraman yaratıcısı Marvel'in eksikleri ve hataları bulunan, mükemmellikten bir hayli uzak süper kahramanlar ve ucube sayılabilecek karakterleri DC'in önceden oluşturduğu yakışıklı, atletik, mükemmel kahraman ideolojisini sarsar. Bu karakterlerin özellikleri çeşitlidir. Bazı kahramanlar insanların zihinlerini okuyabilirken, bazıları uçmaya, gözlerinden ateş çıkarmaya kadar uç noktalara varabilen özelliklere sahiptir⁷³.

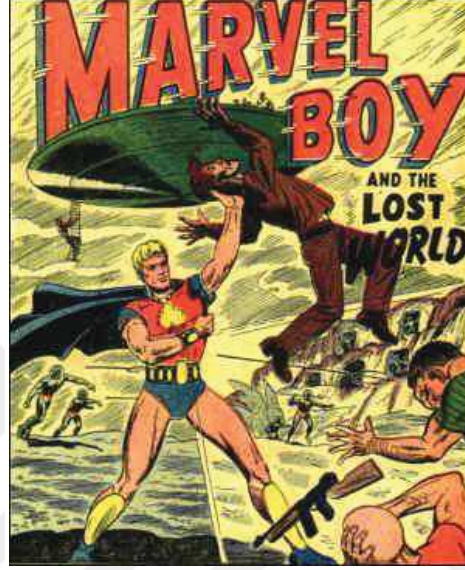
5.2.2. MarvelComics

Sonradan Marvel Comics adını alan Timely Comics şirketi, savaş ile ilgili ilk çizgi roman hikayelerini 1940 yılında çıkarmıştır. Amerika bu dönemde henüz dünya savaşına katılmamıştı, şirketin çıkardığı hikayeler halkı hazırlamak için militarist propaganda örnekleriyle doludur. Marvel'den çıkan ilk süper kahramanlardan biri olan Marvel Boy karakteri düşman ajanlara karşı savaşırken resmedilmiştir. Baş düşman olarak betimlenen karakter de Hiller ismi ile dönemin bilindik figürlerinden birini işaret etmektedir. Şirket Militarist propaganda konusunda hiçbir çekincede bulunmamıştır. "Captain America" ismindeki karakter savaştan önce güzel sanatlar öğrencisidir. Amerika savaşına katıldığında

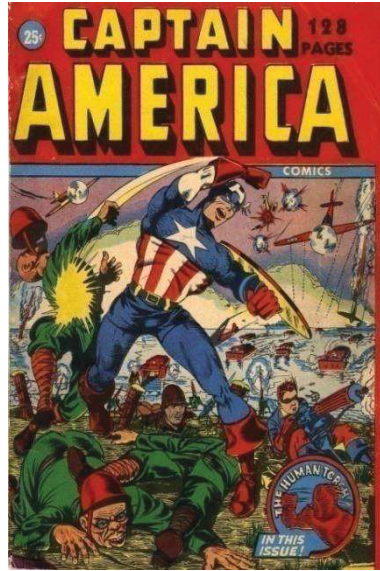
---

⁷³Berk Uralcan, "İmparatorluk, Propaganda ve Süper Kahraman, İkinci Dünya Savaşında İngiliz ve Amerikan Çizgi Romanı" (<https://www.altevren.net>)

orduya katılıp yardımcı olmak ister, fakat fiziksel yetersizlikleri nedeniyle kabul edilmez. Süper asker serumuyla insanüstü güçlere sahip olur ve 2. Dünya Savaşı'nda aktif rol oynar. Savaş sırasında bu çizgi romanların her biri yaklaşık bir milyon adet satmıştır⁷⁴ (Resim: 5.1., 5.2.).

Resim: 5.1. Marvel Boy, Marvel Comics

Resim: 5.2. Captain America, Marvel Comics

---

⁷⁴Herron Ed. (yazar), Kirby Jack (çizer). Captain America 1. Timely Comics (1941).

5.2.3. Grafik Romanda Senaryo

Çizgi romanlarda resimlerin sırasıyla takip edeceği, hikâyenin ana unsurunu oluşturan ve çizimlerin nasıl ve ne gibi kurallara sadık kalınarak yapılacağını anlatan senaryolar vardır. Bunlar çizilen karelerin düzenini, dialoglarıyla birlikte olay ilerleyişini anlatan yazılardır. Her bir kare için kısa, net ve anlaşılıryazının seçilmesi uygundur.

5.2.4. Çizim Tekniği

Çizimler senaryoda anlatıldığı şekilde önce illüstratör tarafından karakalem tekniğiyle kâğıda taslak olarak aktarılır. İkinci aşamada çizilen çizgilerin üzerinden mürekkeple tekrar geçilerek çinileme (konturlama) yapılır. Günümüzde teknolojik gelişmelerin etkisiyle çizim tabletleri de kullanılmaya başlanmıştır. Tasarımcı, direkt çizimlerini dijital ekran yüzeyinde tasarlayabilir duruma gelmiştir. Geleneksel yöntemlerin yanı sıra teknolojiyi takip eden çalışmaların da sıklıkla görüldüğü teknikler çizgi roman yapımında araç olarak kullanılmaktadır.

5.2.5. Renklendirme, Üst Yazılar ve Konuşma Balonları

Üçüncü aşamada çizimler geçmiş zamanlarda sulu boya gibi teknikler kullanılarak elle renklendiriliyor olsa da günümüz teknolojisinde dijital renklendirme yöntemiyle renklendirilir. Bu durum tasarımcıya sayısal ortam dahilinde yazılım ve donanım açısından bazı teknik kurallara uyma gibi zorunluluklar getirmektedir. Bu amaçla hazırlanmış olan bir çok bilgisayar çizim programı bulunmaktadır. Özellikle Photoshop, Adobe Illustrator, Medibang Paint, Procreate gibi uygulamalar sıklıkla kullanılmaktadır. Son aşamada ise konuyu açıklayıcı hale getirecek üst yazı ya da konuşma balonları yazılır. Konuşma balonları evrensel duyguları ifade edecek şekilde biçimlenebilir, keskin ya da yumuşak hatlarla hazırlanabilir. Font, okunurluğu kolay karakterlerden seçilmelidir. Satırlar arası boşluğun göz yormayacak ve kolay algılanır şekilde düzenlenmesi gerekir. Bu punto ölçüsü, satır uzunluğu ve harf aralarındaki boşluk bileşenlerinin iyi hesaplanması ile gerçekleşir.

5.3. Yaratılış Destanı Karakter Tasarımları

Yaratılış Destanı karakterleri tasarlanırken tasvir edildikleri şekliyle kullanılmıştır. Abartılı ve korkunç anlatılar grafik roman çalışmasında hedef kitlesine korku ya da rahatsızlık vermeyecek ancak etkili ve insanı yakalayan bir tarzda ele alınarak yaratılmıştır. Bu yaratılan karakterler, karikatürize edilmiş insan figürleri olarak resmedilmiştir. Bu şekilde çizilmelerinin nedeni izleyicileri yormadan karakterleri gösterebilmektir. Çalışma mobil araç ve uygulamalarda da izlenebilirliği düşünülerek tasarlanmıştır. Yaratılış Destanı çizgi roman çalışması, rengin kullanılması, yazı - metin ilişkisi, sahne tasarımı, dijital görüntü, ses efektleri ve müzik seçimi düşünülerek tasarlanmış, en ideal sonuca ulaşmak hedeflenmiştir.

5.3.1. Ürün Ene Karakter Tasarımı

Ürün Ene, Kayra Han'a yaratma ilhamını veren karakterdir. Karakterin bir bedeni yoktur ancak grafik romanda sadece bir ses olarak mevcudiyeti vardır. Yalnızca Kayra Han ile konuştuğu sırada suda insan suretine benzer bir şekil ile betimlenmiştir. Renk tonlarındaki geçişler, siyah kontur çizgileri ve hava baloncukları betimlemede kullanılmıştır (Resim: 5.3.).

Resim: 5.3. Ürün Ene

5.4.2. Kayra Han Karakter Tasarımı

Kayra Han, Yaratılış Destanı'nın ana karakterlerinden biridir. Tanrısal yaratma gücüne sahiptir. Canlı, cansız bütün varlıkların yaratıcısıdır. Grafik romanda kadim ve yaşlı bir adam olarak resmedilmiştir. Yaşlılık onun bilgeliğini belirtmek için kullanılmıştır. Esmer tenlidir, saçları ve sakalları gri renktedir. Sağ omzunu kapatıp, sırtından aşağı sarkan kırmızı bir pelerini vardır, bu çizgi romanlarda genelde üstün güçlere sahip karakterlerin pelerin takmasından ileri gelmektedir. Sol bileğinde altından, kalın bir bilekliği vardır, bu bileklik onun zenginliğinin sınırsızlığını işaret etmektedir. Vücudunun üstü ve ayakları çıplaktır. Pantolon olarak koyu renkte kısıpete benzer bir giysisi vardır. Kısıpete benzer giysisinin bel kısmından koyu renkli parçalar sarkar. Bu parçalar iri olan gövdesini daha kıvrak göstermek içindir (Resim: 5.4.).

Resim: 5.4. Kayra Han

5.4.3. Erlik Karakter Tasarımı

Erlik, Kayra Han tarafından yaratılan ilk canlıdır. Büyük dinlerin kutsal metinlerinde bahsedildiği şekliyle Şeytan figürünün Türk Yaratılış Destanı'ndaki karşılığıdır. Yaratılış Destanı grafik romanında, metinlerde söz edildiği gibi korkunç bir varlık olarak resmedilmemiş, karakterin tavrı ve biçimi yumuşatılmış ama yine de kötülüğü temsil eden bir varlık olarak verilmiştir. Şeytan imgesi halk arasında bilinen boynuzlu, insan vücutlu erkek bir karakterdir. Bu sebeple Erlik, küçük boynuzları olan bir insan suretinde tasarlanmış, esmer tenli, keçi sakallı, orta yaşlı, kel bir erkek olarak çizilmiştir. Vücudunun üstü çıplak, altında koyu renkte bir kispet bulunmaktadır. Ayakları çıplaktır, bedeni zayıftır. Erlik karakterinin sol ayak bileğinde Kayra Han'ın omzundaki pelerininle aynı kırmızı renkte bir bağ bulunmaktadır. Bu bağ onun Kayra Han'a olan bağlılığını simgelemektedir (Resim: 5.5.).

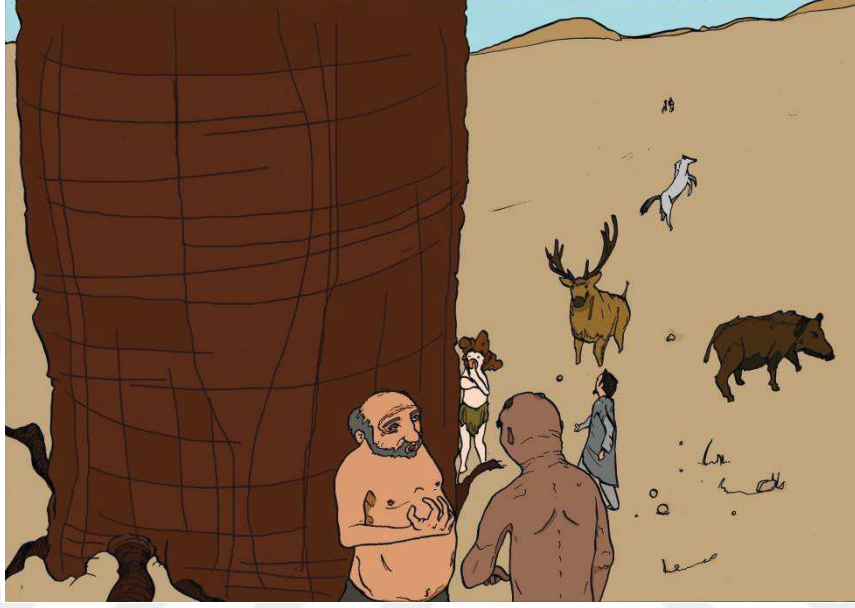

Resim: 5.5. Erlik

5.4.4. İnsan Tasarımları

Yaratılış Destanı grafik romanındaki insanlar genelde üstleri çıplak olarak resmedilmişlerdir. Aralarında farklı insan grupları mevcuttur. Bunların bazılarının kıyafetleri vardır. Karakter boyutları ve ten renkleri farklı olarak tasarlanmıştır. (Resim: 5.6.).

Resim: 5.6. İnsanlar

5.4.5. Doğanay Karakter Tasarımı

Doğanay karakteri üstü çıplak, esmer tenli bir erkek olarak çizilmiştir. Doğanay, Erlik karakterine göre daha kiloludur. Kaşları belirgin ve çatıktır. Dürüst ve güvenilir bir duruş sergileyen tavrı ile tasarlanmıştır. Cennet'ten kovulma olayının baş kahramanlarından birisi olduğu için, ilk yaratılan insan olan Adem karakterinin destandaki karşılığı olarak kabul edilebilir (Resim: 5.7.).

Resim: 5.7. Doğanay

5.4.6. Ece Karakter Tasarımı

Ece karakteri Doğanay'ın karısıdır, esmer, küt kahverengi saçlı, etekli, üstü askılı ve yarı tül olan bir elbiseyle resmedilmiştir. Ece de Doğanay gibi Cennet'ten kovulma olayının baş kahramanlarından olduğu için Havva karakteriyle özdeşleştirilebilir (Resim: 5.8.).

Resim: 5.8. Ece

5.4.7. Yılan ve Köpek Karakter Tasarımı

Yılan karakteri ulu ağacın koruyucusudur. Yeşil renkli, siyak benekli, oldukça büyük bir yılan olarak tasarlanmıştır. Normal bir yılandan hayli büyüktür. Güçlü yapısı ve iri gövdesi ile korkutucu bir karakterdir.

Köpek karakteri de ağacın koruyucularındandır, koyu kahverengi ve saldırgan olarak resmedilmiştir. Kontrastlık yaratması için dişler ön plandadır. Karakter tasarımında köpeğin bu özelliği onun sinsi ve tehlikeli bir varlık olduğunu hissettirecek biçimde ele alınarak resmedilmiştir. (Resim: 5.9.).

Resim: 5.9. Yılan ve Köpek

5.4.8. Gök Oğul Karakter Tasarımı

Gök Oğul, Kayra Han tarafından insanlara yardım etmesi için gönderilen karakterdir. Teni ve saçı mavi renklidir, vücudunda kırmızı çizgileri vardır, gözleri beyaz, üstü ve ayakları çıplak, bacaklarında koyu renkli kışpet vardır. Bu özellikleri düşünülerek insanüstü bir varlık olarak resmedilmiştir. (Resim: 5.10.).

Resim: 5.10. Gök Oğul

5.4.9. Ulu Kişi Karakter Tasarımı

Ulu Kişi, Kayra Han'ın sevgili kullarındandır. Savaşçı bir kişiliği vardır. Kıvıll saçlı, esmer tenli, yeşil gözlü, iri kıyım, demirden bileklikleri olan, silah kullanabilen bir karakter olarak grafik romanda resmedilmiştir. Savaşçı yönü güçlendirilmek için yüzünde yara izleri mevcuttur. Vücudunun üstü ve ayakları çıplaktır. Bacaklarında kıspet vardır (Resim: 5.11.).

Resim: 5.11. Ulu Kişi

5.4.10.Kurday ve Yalban Kuşlarının Karakter Tasarımı

Yaratılış Destanı'nda önce insan sonra kuş olarak görülen bu varlıklar, Kayra Han'ın, Erlik'in elinden aldığı örs, çekiç ve körükten türetilmiştir. Bu yüzden önce yarı madde yarı insan formunda ve sonrasında kuş olarak resmedilmişlerdir. Karakterler insan formundayken erkek olan erkek olan karakter esmer tenli ve çıplaktır. Bir eli çekiç şeklindedir. Kadın ise sarı saçlı, açık tenli, çıplak, göğüs kısmı körük şeklinde bir karakter olarak resmedilmiştir. Kuş hallerinde iken kadın mavi, erkek ise mor bir kuş olarak çizilmiştir (Resim: 5.12. , 5.13. , 5.14.).

Resim: 5.12. Kurday ve Yalban Kuşlarının İnsansı Halleri

Resim: 5.13. Kurday Kuşu

Resim: 5.14. Yalban Kuşu

5.4.11. Gün Aşan Karakter tasarımı

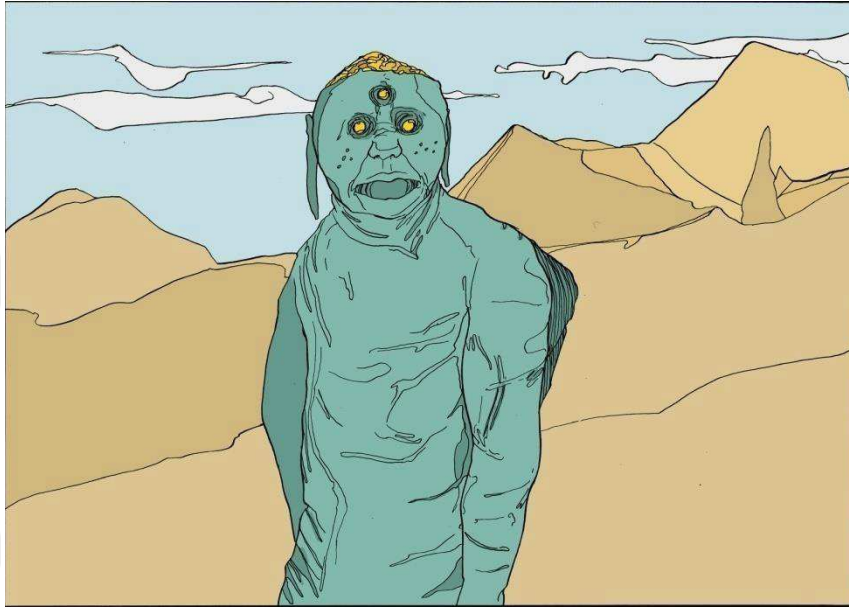
Destandaki Gün Aşan karakteri de aynı Gök Oğul karakteri gibi insan üstü bir varlık olarak tasarlanmıştır. Rengi baştan sona altın sarısıdır. Kahverengi zırha benzer askılı bir giysisi vardır (Resim: 5.15.).

Resim: 5.15. Gün Aşan

5.4.12. Ağca Dağ Karakter Tasarımı

Ağca Dağ karakteri de insan üstü görünümüne sahip karakterlerden birisi olarak tasarlanmıştır. Yeşil renkte derisi, üç gözü vardır ve başının üst kısmı altın sarısıdır. Herhangi bir kıyafeti yoktur, kadın ya da erkek olarak nitelendirilebilecek bir vücuda sahip değildir. Bu bakımdan grafik romandaki karakterler arasında en farklı olandır (Resim: 5.16.).

Resim: 5.16. Ağca Dağ

5.5. Türk Yaratılış Destanı Dijital Grafik Romanının Hazırlanışı

Yaratılış Destanı grafik romanının senaryosu Mustafa Necati SEPETÇİOĞLU'nun kaleme aldığı Yaratılış Destanı metninden yola çıkılarak yazılmıştır. Grafik romanın kareleri, metindeki olay örgüsüne göre sıralanmıştır. Çizimlerin her biri bir a3'ün içine 2 kare gelecek şekildedir (Resim: 5.17.).

Resim: 5.17. Kayra Han toprağı Serperken genişlemesini istedi. (Karakalem)

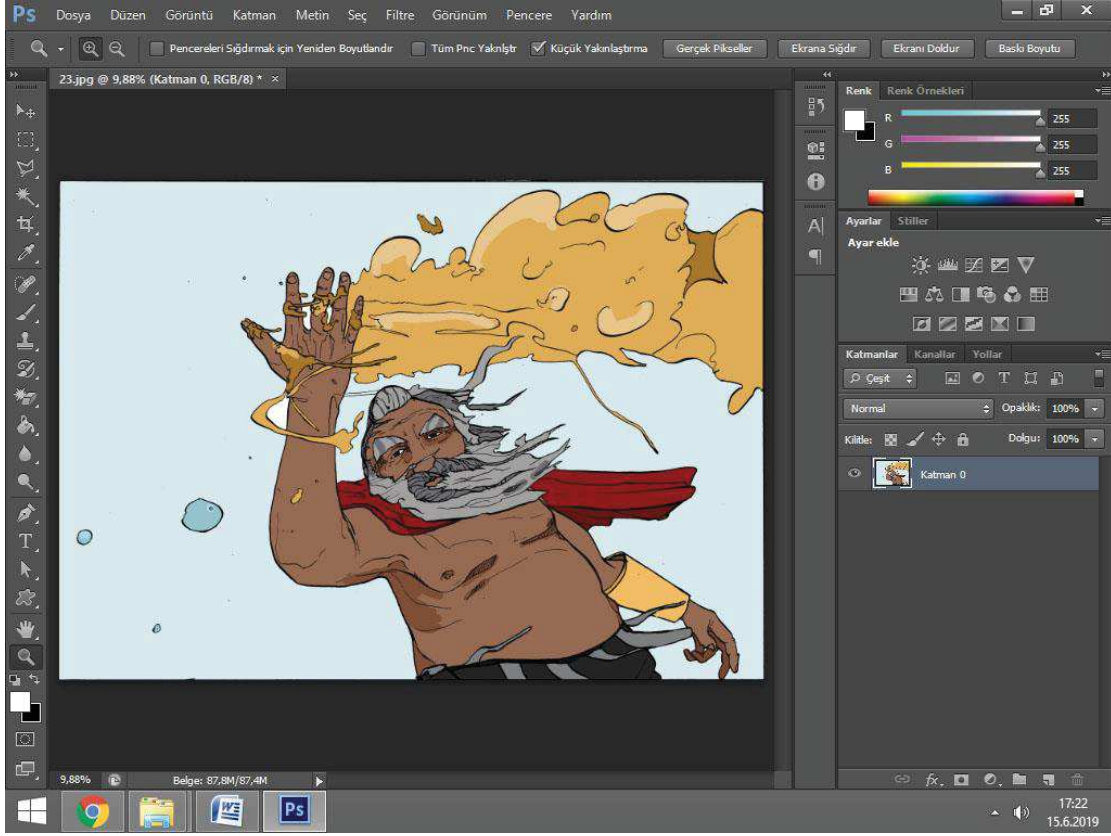

Karakalem ile çizilen eskizler çini mürekkebi ve tarama ucu kullanılarak belirginleştirilmiştir. Bu uygulamanın amacı çizimlerin dijital ortama aktarılması için yapılacak tarama işleminde, çizgilerin tarayıcı tarafından net bir şekilde algılanması için yapılmıştır (Resim: 5.18.).

Resim: 5.18. Kayra Han toprağı Serperken genişlemesini istedi. (Mürekkepli)

Mürekkeplenen çizim, Adobe Photoshop CS6⁷⁵ sürümü resim düzenleme programına entegre edilmiş Canon - Canoscan Lide 100⁷⁶ tarayıcı ile taranarak, Photoshop ile rgb (red, green, blue) dijital renk formatında renklendirilmiştir (Resim 5.19.).

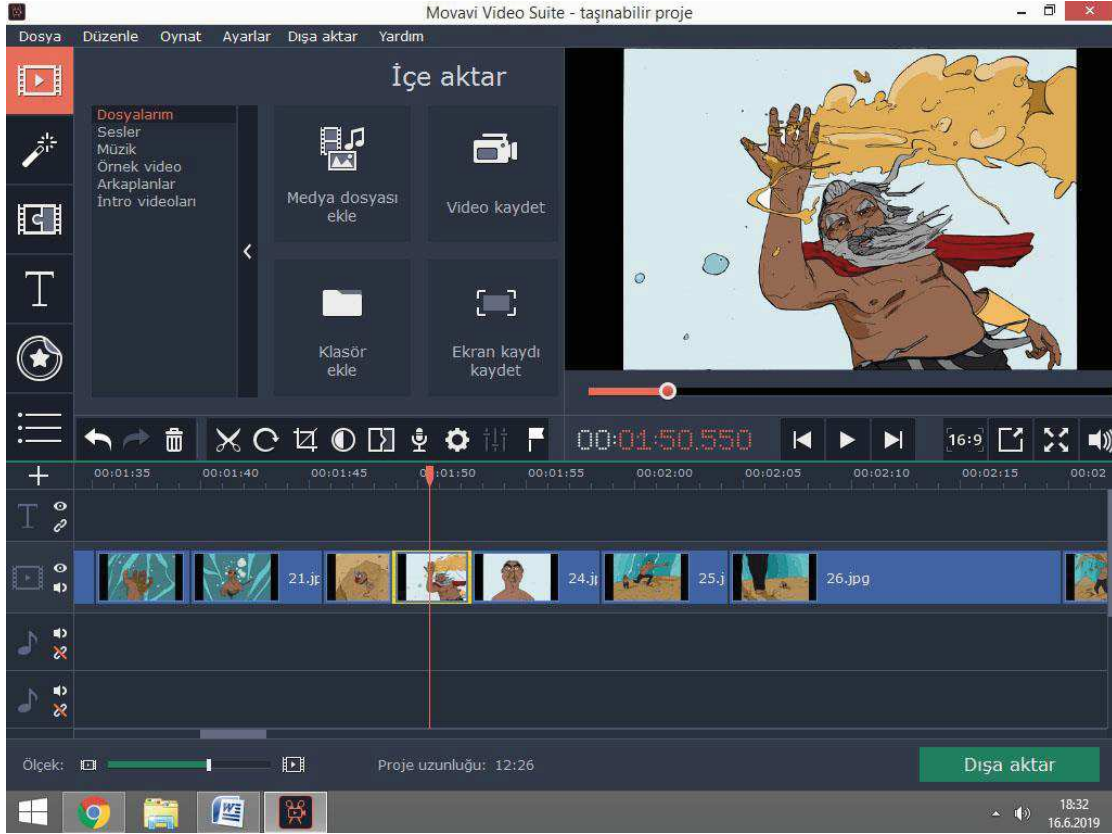

Resim: 5.19. Kayra Han toprağı Serperken genişlemesini istedi. (Photoshop)

⁷⁵Program hakkında bilgi almak için resmi internet sitesi ziyaret edilebilir.
<https://helpx.adobe.com/tr/support/photoshop.html> (Erişim tarihi: 15.06.2019)

⁷⁶Tarayıcı hakkında bilgi almak için resmi internet sitesi ziyaret edebilir.
https://www.canon.com.tr/scanners/flatbed-scanners/canoscan_lide_100/specification.html (Erişim tarihi: 15.06.2019)

Çizimler, renklendirildikten sonra jpeg uzantılı dijital fotoğraf dosyası halinde kaydedilmiştir. Daha sonra Yarattış Destanı'nın hikaye metni stüdyo ortamında seslendirilerek mp3 ses dosyaları elde edilmiştir. Görüntü ve ses dosyaları Movavi Video Suite 18⁷⁷ video düzenleme programı kullanılarak birleştirilmiş, dijital grafik roman formuna ulaşılmıştır (Resim: 5.20.).

Resim: 5.20. Kayra Han toprağı Serperken genişlemesini istedi. (Movavi)

⁷⁷Program hakkında bilgi almak için resmi internet sitesi ziyaret edilebilir.
https://www.movavi.com/tr/suite/?gclid=EAIaIQobChMIw7yJg93r4gIVFfhRCh2c4ALbEAAAYASAAEgIPIP_D_BwE (Erişim tarihi: 15.06.2019)

Video grafik roman haline getirilen Yaratılış Destanı, ücretli ve ücretsiz video izleme sitelerinde, video izleme imkanı sağlayan tüm teknolojik aletler ve dijital platformlarda izlenebilir. Ayrıca dijital okuma dosyaları halinde (pdf vb.) ve dijital kitap uygulaması olarak hedef kitlesine ulaşabilecek duruma getirilmiştir (Resim: 5.21.).

Resim: 5.21.Kayra Han toprağı Serperken genişlemesini istedi. (Cep Telefonu)

Türk Yaratılış Destanı grafik romanına online olarak youtube üzerinde <https://www.youtube.com/watch?v=-X5QgV3h2qQ> adresinden ulaşılabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk Yarattılış Destanı dijital grafik romanının yapılış amacı, Türk kültürünü ve eski Türk inanışlarını tanıtmak ve bu destanlardaki karakterleri kullanarak yeni hikayeler ve senaryolar yazıp, grafik ve çizgi romanın Türkiye'de bir sektör haline gelmesine yardımcı olmaktır. Avrupa ve Amerika'da varolan çizgi romanlar sadece kültürel olarak değil, aynı zamanda maddi gelir sağlayan yüksek bir piyasa olarak da değerlendirilmelidir.

Türk Yarattılış Destanı sahip olduğu içerik ve karakterler bakımından zengin bir kaynaktır. Bu araştırma ve uygulamada görüldüğü gibi hikayeleştirilmiş bir destan, grafik roman formunda okuyucu karşısına çıkmıştır. Çalışmanın grafik roman formunda dijital ortama uygulanmasındaki amaçlardan biri, günümüzde yeni medya araçlarının hızla çoğalması ve dijital platformların giderek önem kazanması ile bu ortamlar aracılığı ile çok daha hızlı bir şekilde hedef kitlesine ulaşmasıdır. Bir diğeri dijital mecranın basılı yayınlara oranla çok daha pratik ve ekonomik olmasıdır. İnternet ortamı ile her türlü mobil cihaz, bilgisayar ve bunun gibi sayısal ortamlarda görülür olması baskı maliyetleri için gerekli bütçe ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır.

Bu çalışma ile yerli ve yabancı çizgi romanlar araştırılmıştır. Türkiye'de grafik roman uygulamalarının yetersiz olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu alandaki çalışmaların artmasına ve yayılmasına katkı sağlamak için örnek bir çizgi roman uygulama çalışması hazırlanmıştır. Dijital platformlardaki elde edilen artıların bir başkası da normalde grafik romanlarda olmayan seslendirme opsiyonunun dijital grafik romanda kullanılabilir olmasıdır. Çalışma, tasarım ve estetik kaygılar düşünülerek hazırlanmıştır. Sadece Dijital ortam dahilinde donanım ve yazılımları yeterli değildir. Bunlarla birlikte bunları kullanabilen, özgün içerik üretebilen, estetik kaygı barındıran tasarımcılara gerek vardır.

Türkiye'de çizgi roman sektörünün oluşması ve sürdürülebilmesi açısından, konularını ve karakterlerini kültürel mirasımızdan alan Türk yarattılış Destanı grafik romanı, bir çıkış noktası ve bir örnek olması ve alana katkı sağlaması amacıyla hazırlanmıştır. Bu örnekle beraber diğ er destanların ve öykülerin çizgi roman haline getirilmesi, kültürel değerlerimizin yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması için önemlidir. Bu çalışma, kitap okuma isteğinin artmasını sağlayacak bir formda izleyicisine sunulmuştur. Bir destanın farklı biçimde okunabilmesine örnek teşkil eden bir çalışma

olmuştur. Bu özelliği ile okuma alışkanlıklarına etki eden ve okuma oranının artmasına katkı sağlaması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akdeniz, Oya (1998). Wilhelm Radloff, *Ana Dili Dergisi*, 7, İzmir, 45-48.
- Bezci, Şenol (2015). Maus: Grafik Roman ve Edebiyat, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 2, 251-270.
- Bilge, Evin (2013). Kutsal Metinlerde Yaratılış, *Diyarbakır Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 1.
- Ed, Herron; Kirby, Jack (1941). *Captain America 1*, New York: Timely Comics.
- Erdoğan, Bayram (2007). *Sorularla Türk Mitolojisi*, İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Gökdağ, Bilgehan Atsız; Üçüncü, Kemal (2007). *Başlangıcından Günümüze Türk Destanları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gönen, Sinan (2004). Anadolu'da Yer Adlarına Bağlı Olarak Oluşan Efsaneler Üzerine İncelemeler. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Hollis, James (2008). *İyi İnsanlar Neden Kötü şeyler Yapar* (Çev. Gülşen Ülker), İstanbul: Kuraldışı Yayınları.
- Karagöz, İlknur (2006). Edgü Kelimesi Üzerine, *Bellekten Dergisi*, 2, 127.
- Kayabaşı, Rabia Gökçen (2016). Altay Yaratılış Miti ile M. Necati Sepetçioğlu'nun Yaratılış Destanının Yüzeysel Yapı Unsurları Bakımından Karşılaştırılması, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, Sayı: 7, Konu: 22, 229-248.
- Köksal, Hasan (2004). *Milli Destanlarımız ve Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul: Toker Yayınları.
- Miller, Frank (2005). *Frank Miller's Complete Sin City Library*, Milwaukee: Dark Horse Comics.

- Moore, Alan; Gibbons, Dave (2016) (Çev. Can Kantarcı), *Watchmen*, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Müslim, İmam (2014). *Sahih-i Müslim ve Teceremesi*, (Çev. Mehmet Sofuoğlu), C. VIII, İstanbul: İrfan Yayıncılık.
- Oğuz, M. Öcal (2000). *Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ögel, Bahaeddin (1993). *Türk Mitolojisi Kaynakları ve Açıklamaları İle Destanlar*, Cilt. 1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Sepetçioğlu, Mustafa Necati (2000). *Yaratılış ve Türeyiş Türk Destanı*, İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Tanyu, Hikmet (1998). *Türklerin Dini tarihçesi*, İstanbul: Burak Yayınevi.
- Turan, Şerafettin (2014). *Türk Kültür Tarihi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Tüfekçioğlu, Seda (2006). *Türk Destanları ve Müzik Unsurları*. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Uraz, Murat (1967). *Türk Mitolojisi*, İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası.
- Üstten, Aliye Uslu; Pilav, Salim (2016). Temel Seviyede Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Çizgi Romanların Öğrenme Düzeyine Etkisi, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4, 599-606.
- Yetiş, Kazım (1994). Destan, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 4, İstanbul, 205.

İnternet kaynakları

<https://www.cizgiroman.com.tr/dosya-konusu-cizgi-roman-nedir-ve-nasil-ortaya-cikmistir.html> (Erişim Tarihi: 10.06.2019).

<https://www.nisanyansozluk.com/?k=iyi> (Erişim Tarihi: 05.05.2019).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ccf51a9716316.06437622 (Erişim Tarihi: 06.05.2019).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ccf51ac3b9a40.44495095 (Erişim Tarihi: 06.05.2019).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ccec5599723c9.83788091 (Erişim Tarihi: 05.05.2019).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ccec55d25a146.69737427 (Erişim Tarihi: 05.05.2019).

<https://incil.info/TC/arama/Matta+3:16>(Erişim Tarihi: 05.05.2019).

http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/m_ocal_oguz_destan_tanimi_eski_turk_destanlari.pdf (Erişim Tarihi: 08.05.2019).

https://www.turkcenindirilisi.com/images/upload/TURK_DESTANLARI.pdf (Erişim Tarihi: 08.05.2019).

<https://sorularlaislamiyet.com/dort-incil-hakkinda-bilgi-verir-misiniz-bunlar-arasinda-celiski-var-midir-0>(Erişim Tarihi: 19.05.2019).

<https://christiananswers.net/turkish/bible-tr/tr-gen1.html>(Erişim Tarihi: 12.05.2019).

<http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvS3VyJ2Fu>(Erişim Tarihi: 19.05.2019).

<http://www.wikizero.biz/index.php?q=aHR0cHM6Ly90ci53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvVG2cmF0> (Erişim Tarihi: 19.05.2019).

<https://sorularlaislamiyet.com/kuran-i-kerime-gore-insanin-yaratilisi-nasildir-0>(Erişim Tarihi: 19.05.2019).

<https://sorularlaislamiyet.com/kuran-i-kerime-gore-insanin-yaratilisi-nasildir-0>(Erişim Tarihi: 19.05.2019).

<https://aturk.org.au/wp-content/uploads/docs/TURK-MITOLOJISI.pdf> (Erişim Tarihi: 05.20.2019).

<https://www.cizgikafe.com/2017/07/son-5-yln-artan-popularitesi-cizgi-roman.html> (Erişim Tarihi: 10.06.2019).

<https://www.altevreten.net/wp-content/uploads/2012/01/II.-Du%CC%88nya-Savas%CC%A7%C4%B1-ve-C%CC%A7izgi-Roman.pdf> (Erişim Tarihi:24.06.2019).

<https://helpx.adobe.com/tr/support/photoshop.html> (Erişim tarihi: 15.06.2019).

https://www.canon.com.tr/scanners/flatbed-scanners/canoscan_lide_100/specification.html (Erişim tarihi: 15.06.2019).

https://www.movavi.com/tr/suite/?gclid=EAIaIQobChMIw7yJg93r4gIVFfhRCh2c4ALbEAAAYASAAEgIIPD_BwE (Erişim tarihi: 15.06.2019).

Diğer Kaynaklar

Türkçe'den Osmanlıca'ya Cep Klavuzu (1935). İstanbul: Türk Dil Kurumu.

TÜRKİYE MÜLKİ İDARE HARİTASI

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı: KOCABIYIK, Onur

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 06.01.1984, Şişli

Telefon: 0543 622 51 52

E-mail: Leonurdodavinci@windowslive.com

Eğitim

Derece:	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Lisans:	Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Resim-İş Öğretmenliği Bölümü	2015
Lise:	Kırklareli Remzi Yapıcı Lisesi	2002

Yabancı Dili: İngilizce